

Fire og tyvende Møde.

Tirsdagen den 9de November 1886 Kl. 1.

Sekretæren (Vonsløkke) oplæste Protokollen for forrige Møde; denne blev derefter underskrevet.

Formanden (Berg): Ved Folke-tingsmanden for Vornholms 1ste Valgkreds (Blem) er modtaget et Andragende fra 58 Arbejdere af Hægle og Omegn om en Udvidelse af Tjenestetiden ved Hægle Telegrafstation til fuldstændig Dagtjeneste. Dette Andragende vil blive tilfjøllet Jmantsudvalget.

Den første Sag paa Dagsordenen var:

Valg af 11 Medlemmer til et Udvalg angaaende Forslag til Lov om den offentlige Fred paa Folkekirken's Helligdage samt paa Grundlovsdagen den 5te Juni og paa Valgdage.

Dette Valg foretoges efter Reglerne for Forholdstalsvalgmaaden paa Begjæring af: Scharling, Scheel, Strøm, Thomsen, Evertmøes, Weeke, Aaberg, N. Andersen (Dense Amts 2den Valgkreds), Briz, Dahl, Gad, Jagd, N. Andersen (Thisted Amts 3die Valgkreds), Rosen, H. C. Holch og Dinesen.

Ved Valget afgaves 73 Stemmesedler, og da der skulde vælges 11 Medlemmer, var Forholdstallet 6.

Valgte bleve samtlige 11 Medlemmer i følgende Orden: Thørup, Th. Nielsen, Brandes, Christofferjen, H. C. Holch, Olsen, N. S. Larsen, Jagd, Tang, P. Holm og E. Sage.

En Stemme faldt paa Tauber, to Stemmesedler vare udtømte, da de kom til Oplæsning, og fire Stemmesedler bleve tilbage i Urnen.

Den næste Sag paa Dagsordenen var:

Første Behandling af Forslag til Lov om Forandringer i §§ 1, 11, 12, 14—17, 22 og 29 i Lov af 23de December 1865 om Valg af Borgerrepræsentanter i Staden Kjøbenhavn samt Tillæg til samme Lov.

(Lovforslaget findes i Tillæg A. Sp. 1959 ff.)

Lovforslaget fattes under Forhandling.

Forslagsstilleren (Bajer): Som jeg yttrede ved Forelæggelsen af nærværende Lovforslag den 6te i denne Maaned, har jeg optaget de to Paragrafer, som findes i det af den høitærede Indenrigsminister i Lands-thinget fremsatte Forslag. De findes her som § 2 og § 3, kun med nogle ganske ubetydelige Ændringer. Den ene gaar ud paa, at jeg har udeladt, at Indenrigsministerens Samtykke kræves til den Deling af Valgkredse i Kjøbenhavn, som Kommunalbestyrelsen foretager; den anden Ændring er, at jeg har udeladt, at Kommunalbestyrelsen bestemmer, hvem der skal være Formand i Valgbestyrelsen. Jeg har troet derved at handle demokratisk ved at hævde Selvbestemmelsesretten i begge Tilfælde. Iøvrigt forholder jeg mig neutral lige overfor Regjeringsforslaget, om man vil ændre det paa den ene eller den anden Maade i det andet Thing eller her; men jeg maa tage det med, da det hører væsentlig med, naar man vil røre ved Borgerrepræsentantvalgene, og det har sin naturlige Plads der, hvor det findes i nærværende Lovforslags §§ 2 og 3. — Iøvrigt indeholder Lovforslaget tre Hovedgrundfætninger; for det første, at Stattecen- sus bortfalder, hvilket findes i nærværende Lovforslags § 1 første Stykke; for det andet, at Kvinder ligestilles med Mænd i den her omhandlede Henseende; det er det, der findes i det andet Stykke af samme Paragraf, og for det tredje, at Forholdstalsvalg bliver indført; det er Lovforslagets øvrige Paragrafer. Jeg skal gjenneegaa hvert af disse Punkter for sig.

Stattecen- sus tilfigter jo visse Mindretals Bemyttelse, men jeg anser det for at være en unaturlig Bemyttelse, og naar der findes en bedre, bør den foretrakkes; en saadan er Forholdstalsvalgmaaden. Ifølge den kunne jo de Høiftbestattede eller de, som er mere velstaaende end Andre, hvis de finde det ønskeligt, slutte sig sammen og sætte deres

egne Kandidater ind. Jeg veed meget godt, at der indvendes derimod, at naar man lader Censur bortfalde, ville de Fattige ligesom faae deres Hænder i de Riges Lomme, men jeg spørger, er det da bedre, at de Rige have deres Hænder i de Fattiges Lomme, med andre Ord, at de Fattige skulle være urepræsenterede? Jeg tror, at man gjør Ret og Skjel til begge Sider ved at lade Stattecensur bortfalde og i Stedet derfor indføre Forholdstalsvalgmaaden. Jovrigt skal jeg afvente, hvad der maatte blive indvendt mod dette Hovedpunkt i Lovforslaget.

Jeg gaar over til det næste, som handler om Kvindens Valgret. Jeg maa strax gjøre den Bemærkning, at uagtet det ikke ses af Lovforslaget, følger Valgbarheden med. Der staar nemlig i § 2 af den gjældende Lov af 23de December 1865, at valgbare ere de Samme, som ere valgberettigede. Jeg havde oprindelig ikke tilsigtet at medtage Kvindens Valgbarhed, men skulde jeg have rørt ved § 2 i den gjældende Lov, maatte jeg have foretaget Noget, som strider mod min Overbevisning. Jeg skal derfor overlade til Andre, om de ikke mene, at Valgbarhed bør følge med. Jeg for mit Bedkommende tror, at det vil være Gavn for Borgerrepræsentationen, om der ogsaa var Kvinder til Stede der. Borgerrepræsentationen har at gjøre med en Mængde Sager, ved hvilke den kunde have stor Gavn af at have Kvinder i sin Midte. Jeg skal saaledes nævne Skolesager. Var det ikke ønskeligt, at en eller anden udmærket dygtig Forstanderinde for en høiere eller større Pigeskole havde Sæde i Borgerrepræsentationen ved saadanne Sager. Det er jo nemlig ikke alene den mandlige, men ogsaa den kvindelige Undervisning, som Kommunalbestyrelsen har at varetage i Folkeskolen, og i den senere Tid spille jo Lærere en meget stor Rolle ved Undervisningen. Ved det sidste store nordiske Skolemøde var da ogsaa Bestyrelsen saaledes sammensat, at Kvinden var repræsenteret deri. Derfra forekommer der mig ikke at være et stort Skridt til at søge ogsaa at faae Kvinder ind i Borgerrepræsentationen, som har saa Meget at gjøre med Skolen. Noget Lignende gjælder om Fattigvæsenet. I hele det offentlige Fattigvæsen er der mange Omraader, hvor Sagskyndigheden kunde høste stor Nytte af, at Kvinder vare med. Jeg kunde ogsaa nævne Sundhedsvæsenet, og jeg kunde ganske vist opregne endnu flere Sager, hvor det Samme gjælder, men jeg holder mig nu foreløbig til Valgretten. Hvorfor skulle Kvinder udelukkes fra Valgretten? Hvem er det, der ere udelukkede fra Valgretten foruden Kvinder? Det er Børn og Forbrydere. Her have vi

de tre Klasser, som de fleste Valglove udelukke; det er de tre: Kvinder, Børn og Forbrydere. At man udelukker Børn, er jo ganske naturligt, fordi de ikke have Forstand paa Valgretten, ikke sere i Stand til at bruge den, og det er ligeledes naturligt at udelukke Forbrydere, dels som et Tillæg til Straffen, dels fordi der er Sandsynlighed for, at de vilde misbruge Valgretten, men er der nogen Sandsynlighed for, at Kvinder ikke ere i Stand til at bruge Valgretten, eller at de vilde misbruge den? Det fordrer jeg Bevis for. Hvis man kan overbevise mig i den Henseende, skal jeg være villig til at tage den Del af Forslaget tilbage, men jeg beder, at man vil komme med Beviser og ikke med Interjektioner, ikke bruge Udtryk af den Art, som Stuart Mill i en Tale, han holdt den 20de Mai 1867 i det engelske Underhus, omtalte, idet han sagde, at det var meget vanskeligt at kæmpe imod Interjektioner, Udbrud, thi det er som oftest de Grunde, man faaer mod Kvindens Valgret. Jeg tror ikke, at der er nogen Fare for, at Kvinden vil misbruge hverken Valgretten eller Valgbarheden. Jeg tror ikke, at Nogen vil opstille det Stræmmebillede, at Kvinderne, dersom de fik Valgret og tillige bleve valgbare til Kjøbenhavns Borgerrepræsentation, vilde udelukke alle Mænd; de ere jo Flertallet og kunde altsaa gjøre det, hvis de holdt sammen, og det vilde ganske vist kun være Gjengjæld, fordi Mændene have udelukket dem i umyndelige Tider, men vi vide jo, at Kvinderne ere lige saa delte med Hensyn til Meninger som Mændene og ligesaa godt tage Parti til den ene eller anden Side, saa at der ingen Fare er i den Henseende. Jeg tror nu, at Valgretten og ligeledes Valgbarheden, især i Begyndelsen, vil blive benyttet meget lidt af Kvinderne, men alene det, at der var enkelte Kvinder, som vilde benytte den, vilde jeg anse for godt og gavnligt og et virkeligt, sandt Fremskridt, men overfor det Stræmmebillede, jeg berørte, er der heller ingen Fare for, at Kvinderne, hvis de fik Valgret, skulde udelukke Mændene, naar vi fik Forholdstalsvalgmaaden, thi saa kunde Mændene, som jo ere næsten Halvdelen, være i Stand til at sikre sig næsten Halvdelen af Valgene, saa at det Stræmmebillede kunne vi vistnok fuldstændig lade gaa ud af vor Betragtning.

Jeg kommer nu til det tredje Hovedpunkt, at indføre Forholdstalsvalgmaaden ved Borgerrepræsentationsvalgene i Kjøbenhavn. Det er en gammel Bekjendt her i Thinget. Jeg tager det for et heldigt Varsel, at netop den 9de November for 6 Aar siden blev der her i

Kjøbenhavn holdt et større kommunalt Møde, hvori dette Spørgsmaal blev forhandlet, og Sagen fik et godt Stød fremad. Dagen forinden var det, jeg sidste Gang indbragte et lignende Lovforslag her i Folkethinget, som anden Gang blev vedtaget her og sendt til Landstinget. Det gik da tillige et Skridt fremad. Første Gang havde Landstinget strax stemt imod Lovforslaget ved 1ste Behandling, men da det igjen kom til Thinget, lod dette det gaa til 2den Behandling og nedjatte et Udvalg, og dette Udvalg stillede sig i det Hele sympathetisk overfor selve Tanken, men fandt, at Forslaget, som det forelaa, ikke gjorde tilstrækkelig Fuldbyrd, og henstillede til Regeringen at lade Sagen gaa videre. Regeringen lod den da gaa videre til Borgerrepræsentationen, og der foreligger baade Forhandlinger og en Betænkning fra denne om Sagen. Jeg tror, at naar man sammenligner det Forslag, der nu er fremlagt, med det tidligere, vil man finde, at det foreliggende har taget Hensyn til, hvad der den Gang blev indvendt, og at de fleste Mømpes, som man den Gang fandt, nu ere fjernede. Inden jeg gaar videre, maa jeg dog klare en Misforstaaelse, hvori man ofte gjør sig skyldig. Man taler om Forholdstalsvalgmaaden og Mindretalsvalgmaaden, som om de vare Et og det Samme; men det er ingenlunde Tilfældet. Ved at bruge Ordet Mindretalsvalgmaade sætter man gjerne Forholdstalsvalgmaaden i Modsetning til Flertalsvalgmaaden; men Forholdstalsvalgmaaden er ikke alene en virkelig Flertalsvalgmaade, men den er den eneste virkelige og sande Flertalsvalgmaade. Den absolute Flertalsvalgmaade er en Art Absolutisme, hvorved Flertalstyrannei kan gjøre sig gjældende, idet Halvdelen plus 1 kan udelukke Halvdelen minus 1, og ved Flertalsvalgmaaden sammensættes Flertallet saaledes, at to Mindretal forene sig, saa at der ikke er noget sandt Flertal. Ved Forholdstalsvalgmaaden er der derimod netop meget større Sandsynlighed for, at man faar det sande Flertal frem, idet det derved opnaas, at mange Afstigninger af Vælgerbefolkningen blive repræsenterede. I vore Dage er det jo ikke muligt, at hele Folket kan møde paa Torvet, deltage i Forhandlingerne og stemme; derfor maa det repræsenteres. Men det er aldeles falsk at ville udelukke næsten Halvdelen af Folket fra at blive repræsenteret; den eneste rigtige Maade er, at alle Afstigninger komme frem. At ville udelukke store, betydelige Mindretal er ligesaa urigtigt, som om man f. Ex. ved en Repræsentation for Danmark vilde udelukke de mindre Der

som Møen, Vro, Langeland osv. Der gives ganske vist Mindretalsvalgmaader, og dersom der — forudsat at mit Lovforslag bliver til Lov — ikke opstilles flere Kandidatlister eller tilstrækkelig mange Kandidater, maa man bruge en Mindretalsvalgmaade. Man er da nødt til at hjælpe sig med en akkumulativ eller ophobende Valgmaade. Ved Mindretalsvalgmaaden kan nemlig et eller maaste flere Mindretal ved Sammenhold sikre sig at komme med til Forhandling; men det bliver ingen forholdsvis Repræsentation. Proportionaliteten er ikke betrygget derved. Ved Forholdstalsvalgmaaden beredder man sig, at enhver Meningsgruppe repræsenteres i Forhold til sin Talrigbed, naar den ikke danner et rent forsvindende, ubetydeligt Mindretal, men har en vis Størrelse, naar det er saa stort som Vælger-tallet divideret med Repræsentant-tallet. — For at lette Oversigten over Lovforslagets Indhold har jeg ved Trykningen ladet de to Punkter fremhæve, der nærmest kaste Lys over det Hele. Det er ligesom de to Fyr eller faste Støttepunkter, som ere lette at overse. De findes i § 5, 6te Punkt og i § 9, Repræsentanternes Fordeling paa Kandidatlisten. Det er kun tilsyneladende, at det her foreslaaede ser indviklet ud. Det er kun i Theorien, at det er Tilfældet; i Praxis er det meget simpelt; Vælgerne stemme saa frit, som det er muligt og fornuftigt. De stemme saaledes, at de sætte Kandidaterne paa deres Stemmesedler, i hvilken Orden Enhver vil; de kunne stemme paa Enhver af dem, der foreslaas. Herved faar enhver Kandidat flere eller færre Stemmer. Der er altsaa den størst mulige Frihed i den Henseende, og det er ikke vansteligst at finde ud af, hvad man har at gjøre i den Henseende. For Vælgerne er Arbeidet saaledes meget let. Tungere er det for Lederne, der maa en vis Bedelse til. Lederne ere dels de, der foreslaa Kandidatlisterne og saaledes deltage i at være Stillere, dels paa en Maade Kandidaterne selv. Tungest er Arbeidet for Valgbestyrelsen, men det gjør ikke saa meget, at den kommer til at trække det tungeste Læs, naar kun Netfærdigheden vinder derved. Smidertid, Valgbestyrelsens Arbejde og navnlig de Beregninger, den har at gjøre, ere ikke vansteligere, end at jeg tror, at man trostigt kunde overlade Cleverne af en Borger-skoles ældste Klasse at gjøre disse Beregninger. Naar Tallene blive lidt store som her i Kjøbenhavn, blive de hoist Geschiffrede ved den endelige Sammenlægning, og der kan derhos være Tale om at udføre nogle Divisioner. Men jeg kan troste med, at

ved Hjælp af Tabeller kan man i Forveien se, at Arbeidet med Lethed kan udføres. Paa Forholdstalsvalg-Kongressen i Antwerpen i Fjor blev der af den mest betydnende Person, den juridiske Professor D' Hondt forevist nogle Tabeller, som man kunde slaa op i, saaledes at man sparede sig næsten alle Beregninger. Indviklet er dette System paa ingen Maade, og dersom nogen Tilstedeværende for Alvor forsøger at sætte sig ind i det, vil han meget let finde Kede deri, og jeg kunde fristes til at sige, at den, der enten ikke kan finde sig til Rette i det, enten er dum eller ikke forstaar sit Embede, for at bruge et Udtryk fra S. C. Andersens Eventyr „Reisens nye Klæder“. Der er tre Rollehavende ved denne Valghandling, her er Tale om: Lederne, Vælgerne og Valgbestyrelsen. Lederne foreslaa Kandidaterne, Vælgerne beslutte, hvem de vilde vælge og vrage, og bestemme, i hvilken Orden Kandidaterne skulle opføres, og Valgbestyrelsen opgjør Udsalbet. For saavidt man onsker, at enhver Sag skal bære demokratisk Præg, tør jeg gjøre den Paa- stand gjældende, at det her foreslaaede bærer Præget af de tre store Grundsatninger: Frihed, Lighed og Broderskab. Vælgerne have saa stor Frihed, som det er onskeligt; den er kun begrændset ved, at Ingen skal kunne bortkaste sin Stemme til ingen Nytte, idet de ikke have Lov til at stemme paa Noget, som ikke er Kandidat. Ligheden vil, som jeg senere skal komme til at omtale, finde Udtryk i § 5, Punkt IX, og Broderskabet, derved forstaas, at Ligesindede ere i Stand til at slutte sig sammen om en fælles Kandidatliste, blot at enhver Kandidatliste bæres frem af en bestemt Mening, som ikke gjerne maa være altsidig, og det er der da ogsaa taget Hensyn til ved Fastsettelsen af de Regler, som skulle følges ved Opstillingen af Kandidatlistene. Hvad jeg her har frem- sat i Almindelighed vil bedre forstaas, naar jeg gaar nærmere ind paa Enkeltheder. Man vil nemlig let, naar man ser saa stort et Lovforslag, tro, at det er meget indviklet; men en stor Del af Reglerne ere saadanne, som overmaade sjældent, saa godt som aldrig, ville komme til Anvendelse, men som dog maa findes for disse sjældne Tilfælde's Skyld. En hel Del af det Andet, der staar i Lovforslaget, staar der kun af den Grund, at Lovforslaget slutter sig til noget Bestaaende, hvori det gjør Ændringer. Hvis vi med det Samme ophævede Loven af 23de December 1865, kunde dette Lovforslag gjøres meget kortere. Som Exempel herpaa vil jeg nævne § 4 i Lovforslaget. Den staar der for at rette et Udtryk i §§ 14 og 16 i den

bestaaende Lov, hvor der tales om Antallet af de Personer, hvorpaa der skal stemmes; men dette kan ikke blive staaende, naar man har Lov til at stemme paa et mindre Antal. Derfor er det. Flere andre saadanne Bestemmelser findes, men det skal jeg ikke op- holde mig ved. Jeg mener kun dette exem- pelvis. § 5 i Lovforslaget ændrer §§ 15 og 17 i den gjældende Lov, og § 9 ændrer § 22. Dette er de væsentligste Ændringer. Lovrigt bliver den bestaaende Lovgivning i alt Væsentligt gjældende. Jeg har troet det nyttigt at samle ud nogle af de Bestemmelser, der skulle tjene til Veiledning for Vælgerne. De findes i Forslaget under § 5, ordnede som 10 Punkter. Der er enkelte af dem, jeg maa gjøre et Par Bemærkninger ved. Der staar i det første Punkt, at Vælgeren raader ved Afstemningen over saa mange Stemmer, som der samtidig skal vælges Repræsentanter. Derved kommer han til at gjøre sin Stem- meret gjældende paa den frieste Maade. Jeg kan nævne et Billede for at opløse det nærmere. Naar der skal vælges 6 Kandi- dater, er hans Stemmesylde udtrykt ved Tal- let 6. Det er noget Lignende, som f. Ex. finder Sted, naar En, der virker ved en Under- stottelsesforening, har faaet 6 Kr. og dermed skal understøtte de Trængende. I dette Til- fælde er det Kandidaterne, der trænge til Understøttelse. Naar Vælgeren altsaa kun har Tillid til een Kandidat og ikke onsker at give sin Stemme til nogen af de andre, hvorfor skal han saa berøves $\frac{5}{6}$ af sin Stemmesylde? Nei, saa kan han skrive det samme Navn 6 Gange, og derved hjælper han 6 Gange saa meget den enkelte Kandidat, til hvem han har fortrinnsvis Tillid. Hvis der kun er to Kandidater, han har Tillid til, og han sætter dem begge lige høit, kan han give hver af dem 3 Stemmer, og hvis der ogsaa kun er to, men han har dobbelt saa stor Tillid til den Ene som til den Anden, kan han give den Ene af dem 4, den Anden 2. Det er ligesom med Karaktergivningen i Skolerne med Points o. s. v. Derved bliver, naar man ser paa det samlede Hele, ikke alene Partiernes Stemning udtrykt, men man kan sige, at Afstygningerne, Nuancerne inden- for det enkelte Parti komme til at gjøre sig gjældende. Lederne blive ikke almægtige. De blive ikke eneraadende med Hensyn til den Orden, hvori Kandidaterne skulle staa, thi Vælgerne ere i Stand til, ligesom ved et Slags Referendum, en Folkeafstemning i Schweiz, at forandre indenfor visse Græn- ser det, Lederne have foreslaaet. De faae en vis Indflydelse paa, i hvilken Orden Kandi- daterne skulle vælges, ja endog saa paa, hvilke Kandidater der skulle vælges, idet Vælgeren

ikke er forpligtet til, som der staar i det andet Punkt af § 5, at stemme netop paa en bestemt Listes Kandidat. Han kan vælge sin eller sine Kandidater ud af de forskjellige Listes. I Virkeligheden ere Partierne aldrig saa bestemt adskilte ved skarpe Grændser, at der jo findes visse Overgange imellem dem. Naar nu en Vælger vel i det Hele slutter sig til et Parti, men der er en enkelt Mand paa en anden Liste, som han af særlige Grunde ønsker valgt, kan han give en eller flere af sine Stemmer til ham. Det er det, man paa Fransk kalder panacher. Jeg maa forklare dette Udtryk. Det kommer af det franske Udtryk panache, der betyder en Fjederbust, der er sammensat af spraglede Fjeder, og panacher er et laant Udtryk, der betyder at sammensætte sine Stemmesedler saaledes afværgende af forskjellige Partilisters Kandidater. Man kunde maaske paa Dansk bruge Udtrykket at spragle sin Stemmeseddel. Hvorvidt dette skulde være tilladt, var Gjenstand for meget udsørgelige Forhandlinger paa Kongressen i Antwerpen, som jeg fulgte med stor Interesse, og jeg tror, at det er sandt demokratisk at give Vælgeren denne Ret til at sammensætte sin Stemmeseddel paa denne Maade. Det er krævet, at Kandidaten selv skulde stille sig; men det er Noget, som jo slet ikke er nyt her til Lands, saa at vi have Intet at tjæmpe imod for at saa det indført, saaledes som mange andre Steder. Der bliver altsaa paa en Maade opstillet forskjellige officielle Kandidatlistes; det vil sige: Kandidaterne skulle selv stille sig, erklære, at de ere rede til at modtage det Valg, der kunde tilfalde dem, og de skulle have et vist Antal Vælgere til at understøtte deres Valg. Naar her er skrevet i Punkt III, at det er „et ved Loven nærmere begrændset Antal“, er det, fordi disse Regler ere affattede saaledes, at den samme Veiledning for Vælgere kan bruges baade ved Valg til Borgerrepræsentationen i Kjøbenhavn og ved Kommunalvalg i Kjøbstæderne og ved Landsstingsvalgene. De samme Regler ville kunne bruges paa et enkelt Punkt nar, som jeg i Grunden ogsaa helst ønskede skulde udgaa; men det skal jeg strax senere komme til. Det er foreslaaet i Punkt III, at de gyldige Stemmesedler skulle opslaaes i Valglokalerne, og at desuden Exemplarer deraf skulle kunne udleveres eller, hvis Oplaget skulde slippe op, udlaanes til de Vælgere, der ønske det. Det er ogsaa for at sikre Vælgeren den størst mulige Frihed og tillige at gjøre det muligt for ham at hemmeligholde sin Afstemning, naar han vil. I Belgien er det saaledes indrettet, ja ligesom befalet, at Valglokalet skal ind-

rettes saaledes, at Vælgeren kan gaa hen ved en Pult, der er inddeelt paa en saadan Maade, at Ingen fra Siderne kan se, hvorledes han stemmer. Det er nu Meningen hermed at forberede noget Lignende, at naar Vælgeren har sine Kandidatlistes trykt paa et Blad og tillige denne Veiledning for Vælgere, kan han med disse to Stykker Papir gaa hen til en saadan Pult, og der vil det staa ham aldeles frit for at indrette sin Stemmegivning, som han vil.

Nu kommer jeg til et Punkt, som maaske er Udskillig noget uklart, og som jeg derfor er nødt til at forklare lidt nærmere. Det er Punkt IV. Der staar: „Findes ingen gyldig Kandidatliste, eller er Kandidaternes Antal mindre end de Repræsentanters, der skal vælges, betragtes enhver Valgbar som Kandidat“. Dette er det eneste Tilfælde, hvor man ikke kan bruge Forholdstalsvalgmaaden, men maa nøies med Mindretalsvalgmaaden, den saakaldte ophobende, akkumulerende Valgmaade. Det er nødvendigt i de Tilfælde, der her er nævnt, der kan man ikke bruge denne egentlige Forholdstalsvalgmaade. Men De kunde maaske spørge: Skulde det Samme ikke være Tilfældet, naar der kun findes en eneste Kandidat? Det havde jeg foreslaaet i det Lovforslag, som jeg indbragte her i Thinget i Januar Maaned i Aar; men dette Lovforslag, som blev overført paa Fransk og trykt i det belgiske Tidsskrift for Forholdstalsvalgmaaden, blev gjort til Gjenstand for Kritik, og jeg har maattet indrømme, at det var fuldt befojet, hvad en meget dygtig Tilhænger af Forholdstalsvalgmaaden gjorde gjældende derimod, nemlig Advokat Dumont i Bruxelles. Han bad mig meget om at udtage den Bestemmelse, at denne Mindretalsvalgmaade ogsaa skulde bruges, naar kun een Liste var foreslaaet. Og han støtter sig i den Henseende til den Erfaring, man allerede havde i Belgien. Den belgiske Valglov er i den Grad udpenslet i Enkeltighederne og støttet paa mange Mands Erfaring, at jeg tror virkelig, vi kunne lære Noget deraf. Det var ikke strax, at man i Belgien gik til at bruge officielle Kandidatlistes. Advokat Dumont skrev til mig, at han vilde anføre det for skriftligt at tillade at stemme udenfor de officielle Stillede Kredse i andre Tilfælde, end hvor der ikke er tilstrækkelig mange Kandidater opstillede, og han meddelte, at i Belgien havde man set, hvor let det var at tilveiebringe Kandidatlistes, og at derfor den, der ikke har fundet Stillere i tilstrækkelig Antal og derfor ingen Mulighed har for at blive valgt, heller ikke fortjente, at der toges Hensyn til hans Kandidatur. Men hans Hovedgrund var den at undgaa

Overraskelser; idet det nemlig havde fundet Sted, at der i sidste Dieblis kom ikke-officielle Kandidatlister frem, og at det derved ligesom ved en Overraskelse — un coup de surprise, som der staaar — kunde blive muligt for disse at seire ved Valg, der havde Udsgit til at skulle gaa af uden Kamp, og i Anledning af hvilke Partiernes derfor ikke havde truffet videre Forberedelser. Han paastaar, at det er en af de store Fordele ved Systemet med obligatorisk Stillingsvæsen, saaledes som det bruges i Belgien, at derved undgaaes saadanne tilfældige Hændelser, som tidligere af og til havde fundet Sted. Han siger, at Belgiens nuværende System i den Henseende udmærker sig ved mere Oprigtighed i Operationerne, Alenhed — sincerité — idet Vælgerne vide, hvorhen de gaa, og om hvilke Kandidater alene der bliver Tale, vide, at der ingen Overraskelse er at frygte i sidste Dieblis, og derfor kan Vælgerkorpsen bruge sin Ret med større Sikkerhed. Jeg beder undskyldt, at jeg har maattet opholde mig noget længe ved dette ene Punkt, men det er for at undgaa Misforstaaelser, som man ellers let vilde være udsat for.

I Punkt V i § 5 staaar der: „Vælgeren kan stemme paa Kandidater uden Hensyn til, om de bo i hans egen Valgkreds“. Det er en Bestemmelse, som jeg ligesom har taget efter den gjældende Valglov, hvis Paragraf ellers gaar ud, men jeg maa oprigtig talt sige, at jeg helst onskede, ikke at have medtaget dette Punkt; jeg anser det for at være en Selvsølge, og gaar dette ud, er denne Veiledning for Vælgerne, som jeg har ud-talt, saaledes, at den kan bruges ved hvilke som helst Valg, hvor dette System med Forholdstalsvalgmaaden bruges, og ikke alene ved Borgerrepræsentantvalgene i Kjøbenhavn. Hovedpunktet er Punkt VI., der siger: „Sine Stemmer kan Vælgeren kaste paa samme Kandidat eller fordele paa to eller flere, dog uden at dele nogen Stemme“. Dette er en Afvigelse fra, hvad der finder Sted et andet Sted, hvor man bruger denne Forholdstalsvalgmaade, nemlig i den amerikanske Stat Illinois. Der har de haft den ophobende Valgmaade i en halv Meestertalder i det Mindste; men der er det tilladt at dele sin Stemme i lige Dele. Hvis f. Ex. en Kreds skal vælge 3 Repræsentanter, saa raaer Vælgeren altsaa over 3 Stemmer, men saa kan han faae Lov til at give $1\frac{1}{2}$ Stemme til den ene, og $1\frac{1}{2}$ til den anden. Jeg tror imidlertid, at man derved vilde gjøre Valgbestyrrelsen altsom megen Uleilighed, og jeg har derfor foreslaaet, at Vælgerne ikke skulle kunne dele deres Stemmer. I Punkt VII. findes der ogsaa en Gjentagelse af, hvad der

findes i en af de ophævede Paragrafer; herefter skal en Stemmeseddel være ugyldig, naar en Kandidats Navn ikke er tilstrækkelig betegnet, for dette Navns Vedkommende. Der staaar i den gjældende Lov, at i et saadant Tilfælde betragtes det tvivlsomme Navn „som ikke skrevet“, jeg har rettet det til „som ikke anført“, da jeg antager, at trykte Stemmesedler ville blive temmelig almindelige, som de jo allerede nu ere.

Jeg kommer nu til et overordentlig interessant Punkt, som er ganske nyt, og som man ikke engang kjendte, da Kongressen i Antwerpen blev aabnet i Fjor. Det er Punkt IX., og det er derved, at Ligheden tilvejebringes. Allerede længe havde udmærkede Forfattere paa dette Omraade, som f. Ex. Ernest Naville i Genf gjort opmærksom paa, at naar der samtidig stemmes paa flere, og en Vælger saa ikke bruger sin Ret helt ud, men kun stemmer paa nogle Navne, hvorved hans Stemmeseddel jo ikke bliver ugyldig ved Forholdstalsvalgmaaden, saa bliver han ikke lige stillet med de andre Vælgere, og derved bliver Proportionaliteten forrykket, det Forholdsvise gaar bort. Hvorledes man nu bør være sig ad heroverfor for at faa det Forholdsvise frem, blev imidlertid meddelt af Professor Hagenbach-Bischhoff paa Kongressen i Antwerpen. Han foreslaar, at det ikke skal komme Vælgeren til Skade, men at Stemmesedlen ved Oplæsningen skal udfyldes af Valgbestyrrelsen, ikke i den Forstand, at den skal skrive flere Navne — Stemmesedlen maa naturligvis ikke røres — men Valgbestyrrelsen oplæser paany de afgivne Stemmer fra oven, indtil Stemmesedlen er fyldt. Derfor foreslaas der her, at naar der er færre Navne, saa udfyldes Tallet paa Stemmesedlen, idet under Optællingen den eller de afgivne Stemmer fra oven gjentages, indtil Repræsentanttallet er naaet. Paa samme Maade udfyldes Repræsentanttallet paa Stemmesedlen, saa ofte et Navn stryges, fordi det tilhører Nogen, paa hvem der ei kan stemmes. Det vil blive ærede Medlemmer klart, naar de kaste Blikket paa de første af de Exemplarer, som ledige Lovforslaget i Bemærkningerne til § 5, idet de Herrer der ville se, hvorledes Stemmesedlerne komme til at se ud. Der er først det Tilfælde, hvor en Vælger kun har stemt paa eet Navn, men hvor altsaa Bestyrrelsen lader det gjælde 6 Gange. Hvorfor skal nemlig Vælgerne lide derunder? Naar en Vælger kun stemmer paa een Mand, er det ofte et Tegns paa Samvittighedsfuldhed; Vedkommende vil ikke stemme paa Andre, fordi han ikke har Tillid til Andre, eller fordi han ikke kjender dem. Det kan

ogsaa være Tegn paa Uvidenhed, men hvorfor skal Valgeren straffes for det? Derfor er det fuldstændig rigtigt, at man bærer sig ad som viist i Exemplet til IX. Der har en Mand kun stemt paa 4: 1. Hansen, 2. Møller, 3. Møller, 4. Smith, og saa udfylder Bestyrelsen ved Dplæsningen Stemmesedlen saaledes: 5. Hansen, 6 Møller, dermed er Stemmesedlen udfyldt. Skal Smith stryges, fordi han ikke kan være Kandidat, saa springes han over, og saa kommer Møller altsaa en Gang til til Slutningen. Jeg vil i det Hele taget anbefale disse Exempler, de ville i høi Grad lette Forstaaelsen. § X. bestemmes det: „Stemmesedlen skal ikke underskrives.“ I den bestaaende Valgløvs § 17 i Slutningen hedder det, at Stemmesedlen behøver ikke at underskrives; men det kunde jo dog tænkes — jeg siger tænkes — at en Arbeids giver forlangte, at hans Arbeidere skulde stemme paa bestemte Navne, og at han var i Stand til igjennem Bekjendtskab med Valgbestyrelsen at undersøge deres Afstemning ved forud at forlange søges Underskrift, hvad Valgloven jo ikke forbyder. Naar jeg derfor siger: „skal ikke“, saa faar derved Bestemmelsen Karakteren af et Forbud, som forhindrer saadanne Misbrug. Dette hænger sammen med Bestemmelsen i § 14, hvorefter Afstemningen saavidt muligt skal ordnes saaledes, at Valgeren kan holde skjult for Enhver, hvorledes han har stemt. Jeg har foreslaaet, at der til denne Veiledning af Valgerne skal søies paa samme Stykke Papir første og andet Stykke af § 19 i den bestaaende Lov; deri har Valgeren saa Alt, hvad der behøves, til sin Veiledning. Der staar jo ganske vist ogsaa heri, at Stemmesedlen ikke maa afgives sammenlagt, men det forhindrer jo ikke, at Valgeren kan afgive Stemmesedlen paa en saadan Maade, at den blanke Side vender opad. Jeg har beholdt Bestemmelsen om, at Kundgjørelsen af Valget mindst skal ske 8 Dage forud, men i § 7 har jeg bestemt, at det Møde, hvor Kandidatlisterne prøves, skal finde Sted 3 Gange 24 Timer, inden Valghandlingen skal begynde. Da Lovforslaget sidste Gang var i Folkethinget, var man den Gang almindelig af den Mening, at denne Frist var for kort; der ligger ikke stor Vægt paa, om den er længere eller kortere; foretrækker man 4 Gange 24 Timer, saa skal jeg være med dertil; men vi maa paa den anden Side ikke komme for nær op ved den anden, de 8 Dages Frist. Forrikt findes i § 7 de Regler, hvorefter Kandidatlisterne skulle prøves; det er godt at sikkre sig, at en Liste ikke bliver ugyldig, fordi muligvis en Kandidat stryges. Derfor foreslaas der under A., at

enhver Kandidat skal have mindst een Medkandidat og maa ikke have flere, end der ved samme Valg skal vælges Repræsentanter. Det er aldeles unyttigt at have saa mange Kandidater, men der kan jo tænkes et Tilfælde, hvor det er rigtigt, at en Kandidatliste indeholder saa mange Navne, som der skal vælges Repræsentanter, og derved kom der jeg tilbage til det Tilfælde, hvor der kun er een Kandidatliste, i hvilket Tilfælde Valgerne ere bundne til at stemme paa denne. Det kan jo nemlig tænkes efter længere Tids Forløb, at der kommer et Dieblit, hvor alle Partier — eller begge Partier — ere tilbøielige til netop at ville have sine gamle Kandidater, idet de ikke vide, hvem de skulle erstatte dem med. Hvorfor saa sætte hele dette Apparat i Bevægelse? Hvorfor saa ikke — hvad der til Dels sker i England under andre Forhold — sige: der er ingen Tvivl om, at vedkommende Liste strax vedtages. Jeg kunde onste, at man ogsaa kunde komme hertil i Folkethinget, hvor vi jo ofte i Forveien vide, hvem der skal vælges ved Forholdstal, og hvor Partierne paa begge Sider ere enige derom — det kan i det Høieste kun komme til at dreie sig om den Sidste. Der kan altsaa foreligge Tilfælde, hvor der kun er een Liste, og hvor der er Enighed. Man kunde indføre det her i Folkethinget saaledes, at Formanden sagde: Der er foreslaaet følgende Liste; hvis der ikke reises nogen Indsigelse derimod — Ophold — er den vedtaget uden Afstemning. Noget Saadant kan tilnærmelsesvis ogsaa finde Sted paa Grundlag af nærværende Lovforslag. I § 7 c. er det bestemt, at enhver Kandidatliste skal have mindst 20 og høist 30 Stillere. Jeg har troet det nødvendigt at begrænde Tallet opad, og jeg vilde onste, at vi ogsaa ved Folkethingsvalgene ved Leilighed kunde faae indsat en saadan Grændse. Da jeg første Gang stillede mig til Folkethingsvalg, havde jeg en Medkandidat, som reiste rundt i Kredsen og søgte at faae saa mange Stillere som muligt. Jeg maatte reise efter ham og ogsaa se at faae saa mange Stillere som muligt, og Folgen blev, at vi mødte hver med et Par Hundrede Stillere. Dette er en Ulempe ved Valghandlingen, idet vedkommende Valgbestyrelse skal undersøge, om Stillerne ogsaa ere Valgere i Kredsen. Derfor er det nyttigt, at Stillernes Antal begrænses opad. — Under e. bestemmes det, at Ingen kan stilles som Kandidat paa flere end een Liste, dels fordi Kandidaten bør tone rent Flag, men ogsaa af det praktiske Hensyn, at dersom en Kandidat skulde kunne blive valgt paa mere end een Liste, saa maatte man i Forveien tage

visse Forholdsregler med Hensyn til Fordelingen af Stemmetallet paa Listerne, men det vilde gjøre hele Systemet i høj Grad indviklet. Bestemmelserne under f. og g. ere mindre væsentlige.

Vi komme nu til Opgjørelsen af Valgets Udfald, hvorved den gjældende Lovs § 22 ændres, men dens Begyndelse ændres ikke. Det, at Valglisterne indsendes til det Udvalg, som opgjør Udfaldet, det staar uforandret. Med Hensyn til Opgjørelsen af Valgets Udfald gjælder den nuværende § 22 i Folge Lovforslaget kun, naar det Tilfælde foreligger, som nævnes under § 5 IV., nemlig at der ikke findes nogen gyldig Kandidatliste, eller at Kandidaternes Antal er mindre end de Repræsentanter, der skal vælges. Jeg maa her bede at undskylde, at der ved Affattelsen af Lovforslaget er udeladt Noget. I § 9 første Stykke skal der efter „foreligger“ tilføjes: „og naar kun en eneste gyldig Kandidatliste findes“. Det er ved Uagtømhed af mig ved Henskrivning af Lovforslaget, at det ikke er kommet med, men det kan let indsettes ved et Ændringsforslag. Forrigt har det ikke stor praktisk Betydning, det er nemlig umuligt at gjøre det anderledes. Sagen følger af sig selv. Hvis derimod der foreligger flere Kandidatlister, saa opgjøres Valgets Udfald paa den Maade, som er udtrykt i § 9 i Midten, hvor der tales om Repræsentanternes Fordeling paa Kandidatlisten; der vil jeg bede de Herrer, forinden de se paa Teksten i § 9, at se paa Exemplerne. Blandt Exemplerne vil der findes en Afdeling, som har til Overskrift: Til § 9. Fremgangsmaaden er her denne: Efter at Afstemningen har fundet Sted, opføres der paa Kandidatlisterne, hvormange Stemmer enhver Kandidat har faaet, og hvor det er sket, ordnes Kandidaterne listevis efter Stemmetallene, og derved bestemmes den Rækkefølge, i hvilken de skulle vælges. Man lægger saa Kandidaternes Stemmetal sammen og faar derved Listernes Stemmetal. Paa A er der ialt 5,445, paa B 2,123, paa C 1,881. Nu komme vi til Fordelingen paa Kandidatlisterne, hvilken er en Opfindelse, som skyldes juridisk Professor D'Handt i Genf. Den her foreslaaede Opstilling var i alt Fald aldeles ny, da Kongressen begyndte. Jeg hørte flere særdeles Saglyndige forbautes over den Skjonhed og Hærfærdighed, som gjorde

sig gjældende i den Maade at fordele paa. Hvis der kun skulde vælges een Repræsentant, er det jo selvfølgelig, at det vil blive det talrigste Partis Kandidat, der bliver valgt, altsaa Numer 1 kommer altid til at tages af det talrigste Partis Liste. Det forekommer mig ogsaa at være rigtigt i en anden Henseende, at det største Parti saa at sige er det ledende Parti, og den første Kandidat bør altsaa ogsaa tages af dets Liste. Dette finder ikke Sted ved den her i Thinget brugelige Valgmaade, her kan den første Kandidat ofte blive taget af det mindre Partis Liste. Om det største Partis Liste ogsaa skal have Kandidat Numer 2, afhænger af, om Halvdelen af dets Stemmetal er større end Tallet paa nogen af de andre Lister. Det er Tilfældet her ved Exemplet i Lovforslaget, altsaa den anden Kandidat paa Liste 1 erklæres for valgt som Numer 2. Om Kandidat Numer 3 skal tages af den samme, talrigste Liste, afhænger af, om Stemmetallet divideret med 3 er større, det er det ikke, og saa bliver den næste Valgte altsaa den første Kandidat af Listen B og endelig den første Kandidat af Liste C. Altsaa med andre Ord: praktisk gaar man frem paa den Maade, at man deler Listernes Stemmetal med 1, 2, 3 osv., lige saa længe der kan være Tale om, at en Liste kan faae Kandidater valgt — det er Noget, man jo let skønner — derefter ordner man Kvotienten, hvorved det bestemmes, i hvilken Orden Kandidaterne skulle tages af de forskellige Lister. Saaledes vil man finde under Exemplet længst til Høire: valgt A. 1, som betyder den første Kandidat paa den første Liste, A. 2, som betyder den anden Kandidat paa den første Liste, B. 1, som betyder den første Kandidat paa den anden Liste, og C. 1, der betyder den første Kandidat paa den tredje Liste, det vil blive i Alt 4, nemlig paa Liste A. 2, paa Liste B. 1 og paa Liste C. 1, og man kan fortsætte det i det Uendelige, der er ingen Grændse saaledes som her, hvor man gaar ud fra, at der skal tages et bestemt Tal. Hvis man ogsaa vilde tage Suppleanterne paa denne Maade, kan man godt gjøre det, jeg har i Januar f. N. foreslaaet at tage Suppleanterne paa denne Maade, men man har opfundet en Maade, hvorved det bliver muligt og Valget af

Suppleanterne at bevare Proportionaliteten. Da Valgbrevene prøvedes sidste Gang i Landssthinget, var der Tale om at forkaste et Valg i en Kreds i Vestjylland, hvor der skulde vælges 3 Repræsentanter, og ved den Leilighed blev der fra en enkelt Side jagt, at saa maatte hele Valget gaa om, ellers bevarede ikke Proportionaliteten. Men det er ikke nødvendigt; det lader sig meget vel gjøre ved Valg af en enkelt Kandidat, altsaa ved et Udfyldningsvalg, at bevare Proportionaliteten, men hvorledes det skal ske, skal jeg nu ikke spille Tiden med, men kun henviser til det belgiske Maanedsskrift, La représentation proportionnelle, hvor Dumont har fremstillet det. Jeg skulde ogsaa gjerne være villig til at redigere et andet Lovforslag, hvor det kom frem, men ved Borgerrepræsentantvalgene i Kjøbenhavn vil det ikke have nogen praktisk Betydning, men skulde man gaa til de kommunale Valg i Kjøbstæderne og til Landssthingsvalgene, vilde det være rigtigt at redigere et saadant Forslag, og det skulde jeg ikke have Noget imod. Jeg skal for at vise, at denne Fordelingsmaade er langt rejsfærdigere end den, der bruges ved den Forholdstalsvalgmaade, der anvendes her, tage et Exempel, der er saa overordentlig let, at man kan følge det i Hovedet. Dog vil jeg bede ærede Medlemmer, der jo alle have Papir og Blyant foran sig, at tage det frem og følge med. Lad os antage, at vi have 3 Partier A med 1501 Medlemmer, B med 799 og C med 700 Medlemmer. Det er altsaa det Stemmetal, der falder paa Listerne A, B og C, tilsammen altsaa 3000 Medlemmer. Skal der vælges 3 Repræsentanter, er Forholdstallet altsaa 1000, d. v. s. Forholdstallet, saaledes som vi kjende det her, til Afstillelse fra det ny, som jeg strax skal komme til. I Følge den her brugelige Valgmaade vil der strax vælges 1 Kandidat paa Liste A, men der vil blive 501 Stemmer tilovers, paa Liste B ingen og paa Liste C ingen, men Liste B vil faae 799 Stemmer tilovers og Liste C 700. Nu skal det altsaa forhoies, for at man kan faae de 3 Kandidater, og saa vil enhver af Listerne faae 1 Kandidat, idet nemlig Liste A har de færreste Stemmer tilovers, men den har allerede faaet 1 Kandidat, B vil faae 1, og C vil faae 1. Dette er imidlertid uretfærdigt, thi A har dobbelt saa mange Stemmer som C, og selvfølgelig skal den ogsaa have dobbelt saa mange Kandidater. Det var altsaa den nu brugelige Valgmaade, og vi skulle nu se, hvorledes det vil gaa efter denne Valgmaade — den D' Hondtske Valgmaade, som jeg vil kalde den for. Hvis man vil fordele dem paa samme

Maade, som her er foreslaaet, finder man altsaa, at A, som naturligt er, faar den første Kandidat, men om A eller B skal have den næste Kandidat, afhænger af, om Liste B's Stemmeantal er større eller mindre end Halvdelen af Liste A's. I dette Tilfælde er Liste B's større, nemlig 799, og den faar altsaa den næste. Dernæst gjælder det, om Liste A eller Liste C skal have den tredje Kandidat, og det afhænger af, om Halvdelen af A's Stemmeantal er større eller mindre end Stemmetallet paa Liste C. Da Stemmetallet her er større, idet 750 er Halvdelen af 1500, vil Liste A. saaledes ogsaa faae sin anden Kandidat. Resultatet er altsaa, at Liste A. faar 2 Kandidater, Liste B. 1 Kandidat og Liste C. Ingen. Det er ved at bruge det saakaldte Fordelingsstal, der altsaa er den sidste Kvotient, man har brugt, i dette Tilfælde 750. Ved at dividere den ind i Partitallet faar man det samme Resultat. Men det behøver man ikke at gjøre, Opstillingsmaaden er saa praktisk, at man godt kan undlade det. Jeg skal anbefale ærede Medlemmer selv at regne ud et andet Exempel, som kunde finde Anvendelse her i Folkethinget, og som i alt Fald for kort Tid siden udirykte Partiforholdene her. Lad os antage, at vi have tre Partier, et paa 55 Medlemmer, et paa 26 og et paa 19, A., B., og C., det er i Alt 100, og lad os saa antage, at Finantsudvalget skal vælges paa 15 Medlemmer, 15 i 100 giver Forholdstallet 6, idet Broken kastes bort. Men hvis ærede Medlemmer ville forsøge, hvorledes det stiller sig ved den nuværende Valgmaade og dividere 6 ind i de tre Partiers Tal, saa vil man se, at A. faar 9, B., 4 og C. 3, det er i Alt 16, og der skal kun vælges 15; i Virkeligheden bliver der jo kun valgt 15. Det betyder, at det er Lotteri, hvilket af Partierne der faar den Sidste valgt; thi inden han er valgt, ligger der 10 Stemmer tilbage i Urnen, og det er et rent Træk, hvem der faar de første 4 Stemmer af disse. Men det er udelukket i den her foreslaaede Valgmaade. Nu har man i den senere Tid foreslaaet, at man i Stedet for at bortkaste Broken skulde forhøje Tallet i hvert Tilfælde, hvor der fremkommer Brok, altsaa her skulde man i Stedet for Forholdstallet 6 have Forholdstallet 7. Udfører man nu Divisionen med 7, faar man, at Listene A. faar 7 Medlemmer, Listene B. 3, og Listene C. 2, det bliver tilsammen kun 12, og der skal vælges 15. Hvad betyder det? Det betyder under den nuværende Valgmaade, at der skal foregaa Udvalg af 3 Medlemmer. Hvilken stor Uretfærdighed, Proportionaliteten bliver fuldstændig brudt. Det er der

ikke Tale om ved den her foreslaaede Valgmaade, der kan aldrig blive Omvalg. Jeg tror, at det med Rette kan paastaas, at det er den mathematiskse Retfærdighed, der her ster Fyldest ved Fordelingen af Repræsentanterne paa de forskjellige Kandidatlistes. Det er imidlertid kun arithmetisk, vi er gaaede tilværks her; men det Smukke er, at det Samme lader sig bevise geometrisk, og det er Hr. D'Hondt, der har Vren for først at have paavist, at det er muligt at konstruere et Apparat, hvormed man rent geometrisk fordeler Repræsentanterne paa de forskjellige Kandidatlistes. Et saadant Apparat er ikke konstrueret endnu; men da det utvivlsomt let kunde konstrueres og vilde være til stor Vættelse, har jeg foreslaaet i § 13, at Fordelingen paa Kandidatlisterne i Stedet for at foretages paa den i § 9 beskrevne Maade eller samtidig dermed kan foretages ad graffisk Bei ved et dertil konstrueret Apparat. Theorien ved dette Apparat er overmaade simpel. Den, der kan blot saa megen Geometri, at han kjennder Læren om ligedannede Trekanter, vil forstaa den. Man tager en vandret Linie og bestemmer et fast Punkt til Høire, og fra dette affætter man til Venstre Vælgernes Stemmetal. O. C. paa Tegningen i Lovforslaget betyder det mindste Antal, O. B. det næstmindste og O. A. det største; fra A. nedfælder man saa en lodret Linie og afsætter lige store Stykker paa den af vilkaarlig Størrelse. Man kan naturligvis ikke gjøre dem 1 Mil lange, for saa kommer man udenfor Papiret, og heller ikke kan man indskrænke dem til $\frac{1}{2}$ Linies Længde, for saa kan man ikke se dem; men iøvrigt kan Størrelsen være ganske vilkaarlig, og saa har man, idet man indfætter disse Punkter ned ad i et Antal lig med Kandidaternes Antal, selvfølgelig ogsaa Vælgernes Antal, der jo er proportional med Kandidaternes Antal. Naar man nu praktisk vil udføre dette, tager man en Lineal eller i Mangel deraf en Opffjæreskniv eller en Papirpresse — vi have jo desværre ingen Lineal ved Haanden her — og lægger den langs med Linien O. C. B. A., idet man sørger for, at Linealen altid vinkelret skjærer Punktet O.; dreier man nu med venstre Haand den venstre Spids af Linealen, vil den først berøre det første Punkt under A., det vil sige, at den første Kandidat paa Listen A. er valgt, og fortsætter man nu Omdreiningen, saa rører den det andet Punkt, det vil sige, at saa er den anden Kandidat paa Listen A. valgt. Saa komme vi ved videre Omdreining til den første Kandidat paa Listen B., dernæst til den første paa Listen C., endelig til den

trede paa Listen A. osv. Det vil vise sig, at ved den her beskrevne Konstruktion vil det samme Forhold komme ud som ved Taleexemplet. Resultatet er aldeles det samme, det vil sige, Arithmetik og Geometri samstemme, det er den mathematiskse Retfærdighed, det er selve Retfærdigheden, der ster Fyldest ved Fordelingen af Kandidaterne paa de forskjellige Kandidatlistes. Men nu er det naturligvis ingenlunde Mening, at Vælgernes skulle forstaa eller skulle behøve at forstaa hele denne Theori. Naar vi en Gang komme saa vidt, at vi udføre vore Valg ligesom paa Maskine ved Hjælp af et saadant Apparat — jeg har tænkt mig det i Form af en stor Table omtrent som en Skoletable — er det tilstrækkeligt, at Vælgernes atter og atter se dette Apparat virke og se, at det altid giver et retfærdigt Resultat, saa ville de ogsaa efterhaanden saa Tillid dertil, og jeg vil derfor slutte med at sige, hvad jeg udtalte ved Konferencen i Antwerpen: Vi bruge Telegrafene, vi bruge Telefonen, og vi bruge Jernbaner, men hvor mange af os kjennde fuldstændig de Theorier, der ligge til Grund for disse Apparater? Vi bruge dem ikke desto mindre, fordi vi have fuld Tillid til dem, og saaledes er det min Overbevisning, at om end det vil være nogen Tid, inden det trænger igjennem, ville vi her komme til at udføre vore Valg paa en mere praktisk og mere retfærdig Maade end hidtil. Og vil dette Lovforslag føre dette Fremstridt et Stykke videre frem ad, vil jeg allerede dermed være tilfreds.

Strøm: Den ærede Forslagsstiller htrede ved Indbringelsen af sit Lovforslag, at han fandt, at det af Regjeringen i Landstinget forelagte lille Lovforslag om en Forandring i Valgmaaden i Kjøbenhavn savnede Interesse, og at det manglede Ballast. Jeg maa tilstaa, at jeg frygter for, at den ærede Forslagsstiller ved sit Forsøg i denne Retning har forsynet den lille Skide, som han kaldte den, med saa megen Ballast, at det kunde slaa til for flere og er for meget for en, saa at Skiden er i Fare for at gaa til Grund. Jeg ved naturligvis godt, at dette paa ingen Maade har været den ærede Forslagsstillers Hensigt. Han htrede det jo ogsaa, og jeg ved, det forholder sig saaledes, men jeg frygter for, at det alligevel kan blive Resultatet. Jeg tror heller ikke, det er ganske korrekt at sige om en saadan lille Lov, at den mangler Interesse, thi naar Lovgivningsmagten har forbeholdt sig at ordne visse Materier, at træffe Bestemmelser paa visse Omraader, og der viser sig i Praxis

Trang til Forandring, idet de Borgere, der skulle ledes og handles efter Loven, ville lide ved, at der ikke gjøres Forandring, maa efter min Mening Lovgivningsmagten ikke sige, at Sagen ikke har tilstrækkelig Interesse, at dette ere vi for ophøiede til at beskæftige os med. Tværtimod; man bør tage det under Overveielse og søge at afhjælpe Trangen, naar den er til Stede. Som Borgerrepræsentant i Kjøbenhavns Kommune har jeg tilladt mig særlig at fremdrage denne Bemærkning, fordi jeg vil lægge et godt Ord ind for, at dette høie Thing, naar Regeringens Lovforslag kommer fra det andet Thing, ikke vil tiltræde den ærede Forslagsstiller's Opfattelse, nemlig at det nævnte lille Lovforslag ikke skulde have tilstrækkelig Interesse, og derfor lade det ligge, saafremt man ikke kunde faae andre og flere Forandringer foretagne.

Det glæder mig for saa vidt, at den ærede Forslagsstiller har troet at kunne knytte saa væsentlige Forandringer som dem, han her har foreslaaet, til denne Anledning, som man vel deraf tør slutte, at han gaar ud fra, at der er saa megen Grøde i Luften her i Salen nu for Tiden, at der kan være god Forhaabning om en rigelig Væxt, endog saa naar det dreier sig om radikale Reforme. Jeg maa desværre for mit Vedkommende sige, at de Forandringer, han her har foreslaaet, kan jeg ikke i nogen væsentlig Grad slutte mig til. Med Hensyn til Forholdstalsvalgmaadens Indførelse ved de kommunale Valg vil jeg strax sige, at jeg paa ingen Maade er nogen Modstander deraf, jeg vilde tværtimod finde det rimeligt, at Forholdstalsvalgmaaden indførtes baade ved de kommunale Valg og ved de politiske Valg, hvor det ikke er Tilfældet. Jeg tvivler paa, at der er nogen Anledning til at gjøre det paa det ene Sted mere end det andet, maaste snarest mere Anledning til at gjøre det ved de politiske Valg, hvor Minoriteterne trænge til at blive repræsenterede i større Omfang end ved de kommunale Valg. Men i ethvert Tilfælde mener jeg ikke, at der kan være nogen Grund til at gjøre det i en enkelt Kommune for sig. Jeg skal imidlertid som sagt bemærke, at nogen principiel Modstander af Forslaget eller af denne Plan er jeg ikke. Men naar jeg derimod vender mig til den Methode, som den ærede Forslagsstiller her har foreslaaet, maa jeg tilstaa, at saa viger jeg noget tilbage. Jeg tvivler ikke paa, at den her foreslaaede Methode frembyder overordentlig mange Fordele i Retning af Retfærdighed og Sindrigheid, og at den vistnok er det Næste og Bedste, der er opfundet i dette Sag, som den ærede Forslagsstiller interes-

serer sig saa meget for, og som han sammen med Europas andre Opfindere paa det Omraade pleier internationale Forhandlinger om. Men denne Methode har i mine Dine den væsentlige Mangel, at selv om den, som den ærede Forslagsstiller siger, kan være simpel og let at udføre, idet den nemlig kun udtræver, at der skrives nogle Navne, saa er den dog ikke praktisk, aldeles ikke let. Det forekommer mig nemlig, at Bælgerne ved enhver Valgmethode have Krav paa med fuldkommen Sikkerhed og uden et for indviklet Studium at forstaa, hvilken Betydning deres Stemme har, og hvorledes det Resultat kommer ud, som udgjør Valget. Jeg bilder mig ind, at det vil være Tilfældet med Flertallet af Bælgerne, ligesom det vistnok ogsaa er Tilfældet med Mange af dem, som have set paa den ærede Forslagsstiller's Forslag allerede nu, at de mene, at det ser dem noget indviklet ud, at det synes dem at være en Methode, som maaste kan bringe gode og fornuftige Resultater, men som ikke er saa gennemskuelig, at den er tilstrækkelig oplyst. Den Methode, der i den Grad søger Beslag paa de mathematiske Videnskaber, som her er Tilfældet, kan næppe kaldes populær. Jeg hørte desværre ikke, hvad det var for en Stole, hvor Eleverne i den øverste Klasse kunne udføre de mathematiske Arbejder, som her udfordres, men der er mange Skoler, hvor Eleverne have flere mathematiske Aundstaber, end man kan forudsætte hos Valgbestyrelsen, og jeg tror, at her er for megen Arithmetik. Naar jeg kommer til S 13, hvor de andre mathematiske Videnskaber ogsaa faae Lov til at rykke frem, hvor Arithmetiken staar i Forbindelse med anvendt Geometri, hvor vi tage Instrumenterne med til Valgresultatet, kommer jeg ganske paa det Nene med, at denne Methode ikke kan kaldes folkelig. Jeg tror ikke, den egner sig til Anvendelse ved Valg, hvor den almindelige Bælgermængde maa kunne kontrollere Resultatet af Afstemningen. Den har ogsaa en Mangel, om jeg forstaa Lovforslagets § 11 rigtig, nemlig den Mangel, at man synes at forudsætte den Mulighed, at der ikke vælges saa mange Repræsentanter, som der skal, og efter Methodens Bestaaffenhed gjør man da ikke det, som man gjør her i Salen, naar der efter Forholdstalsvalgmaaden ikke er valgt et tilstrækkeligt Antal Medlemmer, nemlig vælger efter en anden Methode. Det kunne vi ikke gjøre her; er der ikke valgt nok, saa bliver der ikke nok. Saa henviser Forslagsstilleren til den Bestemmelse i den gjældende Lov om kommunale Valg i Kjøbenhavn, at naar der ikke mangler mer end 3, eller Tallet ikke gaar ned under 33, skulle

Bladserne staa ledige. Det forekommer mig dog at være et uheldigt Resultat, naar der f. Ex. skal vælges 6 Medlemmer ved en aarlig Afgang af Borgerrepræsentanter, at man saa kun skulde naae til at faae 3.

En anden Del af den ærede Forslagsstillers Bællast er jo Ophævelsen af Censur for Deltagelsen i Valg. Jeg maa tilføje, at efter min Mening kan man ved kommunale Valg med Rette stille den Fordring til den, som skal deltage i Valget, at han yder Stat til Kommunen. Kommunale Forsamlings Opgave er i saa væsentlig Grad Anvendelsen af de Midler, som komme ind i Kommunen væsentlig gennem Skatter, at det netop er Statthædernes Repræsentanter, som fremfor alt ere kaldede til at sidde i denne Forsamling; det er Statthæderne, der bør repræsenteres deri. Ved politiske Repræsentationer kan man have meget forskjellig Mening om, hvad og hvorledes der skal repræsenteres, men de Momenter, som gjøre, at man har antaget, at Menneskerettighederne, Menneskeværddet, kort sagt Eksistensen som Statsborger, kunde udtræve, at man er repræsenteret i lovgivende Forsamlinger, ere efter min Formening ikke tilstede ved kommunale Forsamlinger. Jeg kan derfor for mit Vedkommende ikke stemme for noget Forslag, der vil ophæve al Censur for at deltage i kommunale Valg.

Endelig det tredie Punkt, som den ærede Forslagsstiller har draget frem i sit Lovforslag, er Valgretten for Kvinder. Jeg skal ikke indlade mig videre paa dette Spørgsmaal. Den Udvikling, som foregaar med Hensyn til Kvindens Stilling i Samsundet, har efter min Formening, i alt Fald her i Landet, saa langt tilbage, inden vi naae til Spørgsmaalet om Kvindens Repræsentation og Deltagelse i repræsentative Forsamlinger, at jeg ikke finder nogen Anledning til at fordybe mig heri. Hvilken Udvikling Spørgsmaalet om Kvindens Stilling i Samsundet vil tage, tror jeg ikke, der er Mange, der kunne have nogen begrundet Mening om. Der er opstillet mange finde og aandfulde Theorier derom, og Udviklingen har for Diebliffet en Retning og en Gange, som man ikke kan miskende; men hvilke Forhindringer for denne Udviklings Fortsættelse i sin ubøielige Konsekvens der kunne frembyde sig under Udviklingen, er der Ingen, der har nogen begrundet Mening om. Det er, som ofte fremhævet, en Udvikling, en Revolution af saa overordentlig indgribende Betydning, at den, som vil syse dermed, vistnok altid maa passe paa at optræde med Varsomhed, naar han vil optræde reformerende paa det Gebet. Jeg beundrer det kolde Blod, hvormed Forslagsstilleren troster os med, at vi dog altid

kunde have Udsigt til at beholde henved Halvdelen af Repræsentanterne i Kjøbenhavn's Kommunalbestyrelse, selv om hans Forslag blev vedtaget, fordi Kvinderne kun være lidt over Halvdelen. Det var ganske vist en Trost, men jeg tror dog, at de Fleste ville være paa det Rene med, at naar det Tilfælde indtraadte, var der sket en saadan social Forandring i vort Samsund, at man ikke rigtig vidste, hvorledes det vilde stille sig. Af alle den ærede Forslagsstillers Planer paa dette Omraade maa jeg dog sige, at det Forslag, at ogsaa gifte Kvinder, Husstruer, skulde have Valgret, forekommer mig at være det mest risikable. Jeg ved ikke, hvorledes den ærede Forslagsstiller har tænkt sig, at Forholdet vilde blive i et Egteskab, hvor Manden og Konen stemte paa forskjellige Partier! Forholdet mellem Mandfolk, som stemme paa forskjellige Partier, er ikke saa ublandet godt. Det er i Reglen ikke saaledes, at det vilde staa til til den Fortrolighed og Tillid, der skal være mellem Egtfæller. Jeg tror, at hvis man skulde gjøre Noget i den Retning, maatte man tillige tage under Overveielse, hvilke Forandringer der skulde gjøres i de ægteskabelige Forhold overfor de Ulemper, der let heraf vilde udvikle sig.

Det er de Bemærkninger, jeg skal tillade mig at fremsætte til Lovforslaget; indlade mig paa en nærmere Kritik af den ærede Forslagsstillers Methode med Hensyn til Forholdstalsvalg, som han med stor Grundighed har udviklet for Forsamlingen, tør jeg ikke, og det kan jeg ikke. Jeg kan ikke vurdere den, ikke tilstrækkelig gennemse den, og jeg tør derfor ikke kritisere den; men de principielle Bemærkninger, jeg har tilladt mig at fremsætte, ville ogsaa efter min Formening være tilstrækkelig afgjørende for den Stilling, jeg maa indtage til Lovforslaget. Jeg skal stemme for dets Overgang til 2den Behandling, da det forekommer mig, at den ærede Forslagsstiller har Krav paa, at hans Forslag bliver behandlet, men jeg skal slutte, som jeg begyndte, med at lægge et godt Ord ind hos Thinget for, at den lille Nødvendighedslov, vi ville faae fra det andet Thing, ikke maa blive slaact ihjel, fordi vi ikke samtidig kunne faae foretaget principielle Forandringer i Valgmetoden for de kommunale Valg.

Judenrigsministeren (Singer s Lev): Den ærede Forslagsstiller har jo i denne Lov optaget som §§ 2 og 3 det Væsentlige af en Lov, som jeg har tilladt mig at fremsætte i det andet Thing. Jeg er ikke den ærede Forslagsstiller taknemlig derfor.

Jeg kan meget godt se, at der deri ligger, at den ærede Forslagsstiller erkjender, at disse Lovforslag ere velbegrundede. Men jeg kan henholde mig til den sidste ærede Taler's Udtalelser om det nævnte lille Lovforslag og med ham være enig i, at det er saa nødvendigt at faae det fremmet, at det var bedre, man fremmede det Forslag, der ligger i Landstinget, og hvis den ærede Forslagsstiller vilde imødefomme mig — jeg veed ikke, om han er stemt derfor — skulde det være ved, at han gif ind paa, at § 2 og 3 udgif af denne Lov, hvor de ikke behøves, og saa fremmede den anden Lov. Det er meget betydelige Reforme, som den ærede Forslagsstiller har foreslaaet i dette Forslag, og jeg beklager, at jeg ikke kan slutte mig til dem.

Den første Paragraf bestemmer, at Valgret til Borgerrepræsentantskabet i Kjøbenhavn tilkommer samtlige de Beboere af Staden, som fyldestgjøre de for Valgbarhed til Rigsdagens Folkething foreskrevne Betingelser. Dermed er Bestemmelsen, kan jeg gjerne sige, fuldbendt, thi naar der tilføies i Paragrafen, at Skattecensus bortfalder, er det jo en Selvfølge. Den ærede Forslagsstiller kunde ikke, hvis jeg huster ret, ved Indbringelsen og heller ikke i Dag forslaa, at der var nogen Foie til at opstille en Census for Valgret til Kommunen. Jeg vil hellere udtrykke det paa en anden Maade og spørge, om der ikke skulde være nogen Grund til at opstille en Skatteydelse som Betingelse for Valgret til Kommunen. Det er nemlig saa, at i nogle af vore kommunale Love, navnlig paa Landet, forlanges der kun en Skatteydelse, der forlanges ikke som i Kjøbenhavn og tildeels i Byerne en bestemt Skatteindtægt, men en Skatteydelse, og hvis man erkjender, at Kommunen væsentlig kun er et økonomisk Fællesskab, som skal styres af dem, der bidrage dertil, saa forekommer det mig ret naturligt at sige, at der skal Skatteydelse til. Den ærede Forslagsstiller mente, at det var uberettiget, at den rige Mand havde sin Haand i den Fattiges Lomme, og det kunde man sige, at han havde, naar denne ikke har Valgret i det Omfang, det ærede Medlem har foreslaaet. Men det forekommer mig dog, at det ærede Medlem her ser ganske galt, thi naar vi holde os til det kommunale Omraade, som her er Tale om, kan man jo ikke sige, at man berører Noget Noget, eller gjør Noget Uret, i ethvert Fald ikke i den Forstand, at man positivt tager noget fra ham, stikker Haanden i hans Lomme, naar han intet bidrager til Kommunen, kun er nydende, men ikke ydende. Det forekommer mig derfor naturligt, at man fastholder

Skatteydelsen som Grundlag for Valgretten i kommunal Henseende, paa det Standpunkt staar i hvert Fald Regjeringen. Det vil jo være i ærede Medlemmers Erindring, at i andre Kommuner end Kjøbenhavn, i Kommuner, som i flere Retninger vil anses for mere folkelige og fremmelige, er Forholdet et helt andet. I Kjøbenhavns Kommune har man kun en Slags Vælgere, i Land- og Kjøbstadkommunerne har man to Slags, nemlig almindelige og høistbesatte, og det gjælder ogsaa Amtskommunen. Men naaget man har høistbesatte Vælgere, har man dog for den almindelige Vælgerklasse fordret Skatteydelse, det vil sige: Vidtrag til Kommunen. Man vilde altsaa gaa ganske bort fra dette Grundlag, hvis man gif ind paa det ærede Medlems Forslag; jeg ser ingen Anledning til at gjøre det i Kjøbenhavn fremfor i det øvrige Land, og jeg ser ikke, at der gennem Forholdstalsvalg kan bødes derpaa.

Det næste Stykke er, at der tilkommer Kvinder, enhver Kvinde over 25 Aar, ogsaa de gifte, Valgret. Jeg kan med Hensyn til dette Punkt i alt Væsentligt eller omtrent fuldstændig henholde mig til, hvad der blev udtalt af det ærede Medlem for Odense Amts 1ste Valgkreds (Strøm). Der er dog en anden Betragtning, som jeg skal tillade mig at gjøre gjældende ligesom for den ærede Forslagsstiller, naar han sagde, at det var Noget, Regjeringen havde villigt andet Steds, og derfor maatte kunne gaa ind paa her. Det rammer ikke Spørgsmaalet om den gifte Kvinde, og ærede Medlemmer ville se, at det er et brændende Spørgsmaal, thi om man ikke vil sige, som den ærede sidste Taler gjorde, at det var farligt, at det kunde give et underligt Forhold, om Mand og Hustru stemte forskjelligt, til Valg af Borgerrepræsentanter, — Noget som jeg ikke vilde anse for at kunne gjøre ret meget — saa vilde der dog komme et underligt Forhold frem, naar baade Mand og Hustru samtidig vare Medlemmer af Borgerrepræsentationen. Det Forhold vilde jeg anse for at være noget ekstraordinært og mindre heldigt. Jeg giver det ærede Medlem ganske Ret i, at idet han har foreslaaet Valgret for Kvinder, følger Valgbarheden med af sig selv, idet den i den gjældende Lovs § 2 er knyttet til samme Vilkaar som Valgretten. Der er jo imidlertid Forbudsbestemmelser i Kommunalloven, og den Betingelse skulde i ethvert Fald være opstillet, at Mand og Hustru ikke samtidig maatte være Medlemmer af Borgerrepræsentationen. Hvis man nu paa den Maade gav Kvinden Valgret, og pludselig sprang over til det meget yderlige

Punkt i Kvindefagen og drog Kvinderne ind i Valgværet, som det ogsaa finder Sted ved Kommunevalg, da maatte man vel ogsaa gaa ud fra, at denne Valgret vilde blive benyttet. Jeg antager, at den vilde blive det i høi Grad, det ærede Medlem mener jo ogsaa, at Mændene saa nogenlunde kunde gjøre Regning paa at besætte Halvdelen af Pladserne i Borgerrepræsentationen, og jeg tror ogsaa, at det ærede Medlem har Ret i, at Kvinderne med Lethed vilde kunne besætte den anden Halvdel. Denne Bestemmelse kan jeg altsaa heller ikke slutte mig til. — Naar det ærede Medlem paaberaabte sig, at vor Valglov kun udelukker Børn, Kvinder og Forbrydere, og at man altsaa sætter Kvinderne ved Siden af Børn og Forbrydere, da tror jeg ikke, at det ærede Medlem har ganske Ret deri. Jeg kan vistnok udtrykke det saaledes, at vor Valglov udelukker dem, der ikke ere personlig eller økonomisk myndige, saa komme vi en Del videre, end det ærede Medlem antog. Jeg skal tillade mig at oplæse den Lov, som det ærede Medlem paaberaabte sig, som er vedtaget og gjælder for Island, og som det ærede Medlem mente, at han i alt Væsentligt havde benyttet som Underlag for andet Stykke af § 1. Det er kun nogle ganske faa Linier, der lyde saaledes: „Enter og andre ugifte Kvinder, som forestaa en Husstand, eller som paa en eller anden Maade indtage en selvstændig Stilling, ere valgberettigede ved Valgene til Næpsforstanderskab, Sysselforstanderskab, Byraad og paa Menighedsmoder, saafremt de have fyldt 25 Aar og forøvrigt fyldestgjøre alle lovbestemte Betingelser for Udvælsen af de omhandlede Retligheder“. Ærede Medlemmer ville se, at her er Tale om noget helt Andet, her er kun Tale om Kvinder, som netop have personlig og økonomisk Myndighed, om jeg saa maa sige, og navnlig er Spørgsmaalet om den gifte Kvinde, som det ærede Medlem har ment ved denne Leilighed at kunne løse, slet ikke løst i denne Paragraph, og det følger saaledes af sig selv, at denne Bestemmelse er langt mindre vidtgaaende end den anden. Derhos skal jeg tillade mig at bemærke, at saavidt mig bekjendt, og jeg tror ikke at tage feil, er denne Bestemmelse knyttet til Statthyldelsen til Kommunen, det er saaledes et helt andet Forhold. Jeg tror derfor ikke, at det ærede Medlem med videre Høie skal kunne paaberaabe sig denne for Island vedtagne Bestemmelse.

Den ærede Forslagsstiller anser Forholdstalsvalgmaaden for et Slags Universalmiddel, som kan gjøre Fyldest under alle Forhold. Jeg skal ikke udtale mig imod

Forholdstalsvalgmaaden; vi have jo Erfaring for, at den under visse Forhold, i mindre Korporationer, paa Rigsdagen og ved Landstingsvalg, kan være nyttig og brugbar, om vi end nok kunne se, at den ogsaa har sine Gener, navnlig naar man ikke anvender den saaledes, at man vil kræve fuld Kvotient, som det dog ligger i Sagens Natur. Det kan godt være, at denne Valgmaade vil trænge igjennem baade til flere politiske Valg og til de kommunale Valg. Det kan godt være, at det skal forsviges, men det forekommer mig dog, at vil man gjøre et Forsøg med den, da er det uheldigt at gjøre Forsøget i Landets største Kommune under de Forhold, som i det Hele taget der findes, og med en Valgkorporation der, saa vidt mig bekjendt, teller mellem 15 og 20,000 Vælgere. Jeg kan altsaa ikke tilraade Forslaget. Naar det ærede Medlem, om jeg huffer ret, ved Indbringelsen har udtalt, at Kommunalbestyrelsen, hvis Mening herom det jo nok var værdt at høre, har udtalt sig for Indførelsen deraf, saa har jeg ikke kunnet faae det ud deraf. Jeg har efterset den Udtalelse, som det ærede Medlem citerede, men jeg kan ikke se, at der kan lægges en saadan Betydning ind i den. Den er for udførlig til at kunne oplæses her, men den findes i Trykken, saa Enhver kan efterse den.

Nu kunde der jo spørges om, hvad Forholdstalsvalgmaaden er og betyder, og det ærede Medlem har meget udførlig udviklet, at det, der her er foreslaaet, ikke blot er Forholdstalsvalgmaaden, men er den allerfortrinligste, er Forholdstalsvalgmaaden, udviklet i dens yderste Konsekvens. Om det nu forholder sig saaledes, som det ærede Medlem siger, at det er en matematisk Retfærdighed, det skal jeg indrømme, at jeg ikke ser mig i Stand til at kunne kontrollere, og jeg skal derfor ikke benægte det. Men selv om det forholder sig saaledes, er det derfor ikke bestemt, at den praktisk taget vil føre til de heldigste Resultater. I alt Fald er der nogle Besynderligheder ved den, og da det ærede Medlem udtalte sig saa udførligt, skal jeg ogsaa tillade mig at nævne et Par. Først skal jeg dog tillade mig at bemærke, at denne Methode og Forslaget her langt fra er saa let fatteligt, som det ærede Medlem mente, saa at man næsten skulde mangle almindelig Mennekesforstand for ikke strax at kunne sætte sig ind i det. Hvis det virkelige forholder sig saaledes, da veed jeg ikke, hvorfor det ærede Medlem vil have en „Beileddning for Vælgeren“, som skal ophænges paa Valgstederne overalt, hvor Stemmesedler modtages. Valgbestemmelser skulle være

simple og letfattelige, og hidtil er man jo kommet igjennem Valgene uden at instruere Valgerne paa den Maade, at enhver Valger, der kom til Valg, absolut skal hente en Veiledning og læse den igjennem, og saa er det endda et meget stort Spørgsmaal, om Valgeren forlbaar den. Det ærede Medlem udtaalte ganske vist, at det ikke er nødvendigt, at Valgeren forstaa den Theori, som ligger til Grund, og det kan nu vel være, at det kan siges om forskjellige Ting, at det ikke gjør Noget, at man ikke kan komme til Bunds i dem, men det forekommer mig dog at være lidet heldigt, at man skulde sige: Her er en Valgmethode, som Valgeren ganske vist i de fleste Tilfælde ikke kan forstaa; men den er saa fortrinlig, at vi ville have den anvendt alligevel. Det forekommer mig isøvrigt, at man kan komme noget nærmere til at give en fornuftig Forklaring af den her foreslaede Valgmaade, thi jeg vil tilstaa, at der er Ting, som jeg slet ikke forstaa. Det ærede Medlem vil ikke gennemføre en Forholdstalsvalgmaade, men en Kombination af Listervalg og Forholdstalsvalg. Men hvad betyde hans Lister? De betyde aldeles Intet. For at være gyldig skal en Liste indeholde i det Mindste 2 Medlemmer, og herefter skulde man altsaa tro, at i det Mindste disse 2 maatte komme til Valg sammen paa denne Liste. Men Nei, Enhver kan stemme paa eet Medlem, det er nok; hvad der forlanges, er kun, at Bedkommende har stillet sig. Hele denne Historie om Listervalg reducerer sig altsaa til, at det ærede Medlem indfører den Reform, at han forlanger, at Bedkommende, der vil vælges til Borgerrepræsentant, skal stille sig, og han skal ikke alene stille sig, men han skal gaa i Kompagni med andre Medlemmer, som ogsaa ville stille sig, i det Mindste med eet, og han skal have 20 til offentlig at anbefale sig. Nu forekommer det mig, at det mindst Tiltalende f. Ex. ved Folkethingsvalg er, at man skal stille sig selv offentlig op og tale om sig selv, og jeg tror, at man vilde styde mange gode Kræfter fra sig, naar man forlangte, at de skulde stille sig frem og sige, at de fremfør Alt ønskede at tilbyde Valgerne deres Tjeneste som Borgerrepræsentanter. Jeg tror hverken, at det er smagfuldt eller praktisk heldigt, og jeg tror heller ikke, at det i nogen Grad vil gjør Lykke. Kandidater skal desuden anbefales af mindst 20 eller 30 Valgere, det ærede Medlem er ikke altid saa liberal, han foreslaar mange indskrænkende Bestemmelser baade her og andetsteds. Det forekommer mig nu, at det Resultat, som det ærede Medlem vil opnaa ved denne kunstige Opstilling af Lister, som

slet ikke betyder det Allermindste, thi han kaster selv Listerne, det opnaas ganske simpelt i det praktiske Liv. Naar der er Borgerrepræsentantvalg, er der nogle Medborgere, der anbefale andre; men disse Medborgere, som saaledes blive anbefalede, ere fri for selv at staa op og sige: Her ere vi, var saa god at stemme paa os! Jeg tror ikke, det er en heldig Bestemmelse. Det ærede Medlem har tillige ført Bestemmelsen ud i en Yderlighed, om hvilken jeg virkelig ikke veed, om den er en Konsekvens af Friheden og Forholdstalsvalgmaaden. Der er ogsaa den Besynderlighed, at nægtet Listerne skulle bestaa af to Medlemmer, har det ærede Medlem ikke det Mindste med Lister at gjøre, naar det kommer til Afstemning; thi saa spørger man blot: hvor mange Kandidater er der i det Hele, og imellem disse Kandidater skulle vi stemme, og saa har enhver Valger den Frihed, at han kan stemme paa en Mand saa lidt, han vil, det vil sige: han kan skrive Navnet saa ofte, han vil, idet efter det ærede Medlems Forslag en Stemmesedel er gyldig, enten den lyder paa et eller tusind Navne, det er ligegyldigt, Valgbestyrelsen sletter Resten ud. Skal der vælges 7, kan der stemmes 7 Gange paa samme Navn. Det er Konsekvensen af Forholdstalsvalgmaaden, men jeg tror dog ikke, det er ganske naturligt. Jeg paastaar i alt Fald, at vil det ærede Medlem have Listervalg, er det da ogsaa naturligt, at han lader sine Lister faae nogen Betydning og forlanger, at Valgerne benytte dem. Nu kan Listerhistorien spares, det Hele kan gjøres ganske simpelt ved en Bestemmelse, som siger, at den, som skal vælges til Borgerrepræsentant, skal stille sig. Og saa er der en anden Bestemmelse, som det ærede Medlem ogsaa efter min Mening behøver, nemlig at naar der skal vælges 6, saa kan den Valger, som har Lyst, stemme 6 Gange paa samme Navn. Jeg kan ikke se, at der bliver andre Bestemmelser reddede for Listervæsenet. Jeg skal ikke benægte Rigtigheden af den tekniske, mathematiske Udregning, der kan komme til Gyldighed under andre Forhold. Det var nemlig det, som det ærede Medlem lagde saa stor Vægt paa, at sin Stemme kan Valgeren kaste paa den samme eller fordele paa to eller flere, ligesom han vil. Jeg tror nok, at naar man kunde blive enig om, at Listerne ikke betyde Noget, saa vil den hele Sag kunne simplificeres ganske overordentlig for dem, som overhovedet maatte ønske Forholdstalsystemet. Saa indeholder det ærede Medlems Forslag en anden Besynderlighed, som ogsaa vedrører Listerhistorien, og det er den, at Ingen kan opstilles som

Kandidat paa flere end een Liste. Vil man nu ganske simpelt sige, at den, som vil vælges til Borgerrepræsentant, skal stille sig, saa er det jo ganske rigtigt, at han kun skal stille sig een Gang. Men det forekommer mig, at naar man vil beholde Listerne, er der ikke Noget i Veien for, at forskjellige>Lister enes om den samme Person, men der er den slemme Bestemmelse, at gjøres dette, stryges han paa enhver Kandidatliste. Altsaa, har en Vælger været saa uheldig at overse det, og han stiller et Navn op, og dette Navn kommer paa to>Lister, da skal Valgbestyrelsen stryge ham uden videre, det forekommer mig ogsaa at være høist besynderligt. Saa er der endvidere en Bestemmelse i § 7, som jeg ogsaa tror strider imod, hvad man nu kjender. Naar der nu vælges, være sig til Rigsdag eller Borgerrepræsentation, er det, saa vidt jeg veed, altid overladt vedkommende Forsamling at godkjende eller forkaste dette Valg, og vi have endogsaa for Folkethingets Vedkommende den bestemte Bestemmelse, at Valgbestyrelsen skal modtage Kandidaterne, den har ikke at ræsonnere over, om de ere valgbara eller ikke. Her er nu foreslaaet i § 7, at det foreløbige Udvalg skal prøve Gyldigheden af Kandidatlisterne, og at dette Udvalg kan stryge Folk ud af disse>Lister. Dette forekommer mig ogsaa at være stridende mod det almindelige Princip og mindre liberalt. Jeg sætter mig, at dette Udvalg stryger en Kandidat, og Borgerrepræsentationen i sin Tid ved at undersøge Sagen kommer til et andet Resultat! Det forekommer mig derfor ikke at være rigtigt at ville bestemme, at noget Saadant skal afgjøres paa dette foreløbige Stadium, og efter den rent foreløbige Undersøgelse, som der kan være Tale om; det er jo et Spørgsmaal, om der overhovedet kan ske en ordentlig Undersøgelse paa et saa sent Stadium, kun tre Dage før Valget. Det forekommer mig altsaa at være en meget uheldig Bestemmelse. Saa er der endelig en Bestemmelse, som jeg iøvrigt tror blev berørt af den sidste ærede Taler, nemlig § 11. Det ærede Medlem forudsatte, at under dette fortrinlige Valgsystem kan det Tilfælde indtræffe, at der ikke blev valgt saa Mange, som der skulde vælges, at naar der f. Ex. skulde vælges 6, blive kun de 3 valgte, og de andre 3 maatte saa vente til næste Aar. Naar man overhovedet kan komme ind paa

noget Saadant, forekommer det mig, at man maa være meget forelsket i dette System, for ikke for et saadant Tilfælde at bestemme, at saa vælges Næsten ved Pluralvalg eller paa anden Maade. Hvorledes man kan give en Bestemmelse, som gaar ud paa, at fører Valget ikke til et endeligt Resultat, saa at Alle blive valgte, saa vælger man ikke Næsten — forudsat, at det er under det Antal af 3, som man kan udlade at lade vælge efter den uugjældende Lov — det forstaar jeg ikke. Det kan meget godt være, at der kan siges noget Rationelt for denne Opgjørelsesmaade, som det ærede Medlem har benyttet, men jeg kan dog ikke komme til noget andet Resultat, end at, vil man bruge Forholdsalsvalgmaaden, kan det ikke ske paa anden Maade end med fuld Kvotient. Det kan godt være, at det mathematisk kan være godt, men jeg tror, at denne Kombination af Forholdstalsvalgmaaden og>Listevalget er mislykket, idet>Listerne ingen Betydning faae. Selv om man overhovedet vilde ønske at komme ind paa Forholdstalsvalgmaaden ved disse Valg, hvad jeg som sagt i Diebliffet ikke ønsker, tror jeg ikke, at den Methode, som det ærede Medlem her har foreslaaet, og som jeg paaistaar, Mange ville have ondt ved at finde Rede i, er moden til at trænge igjennem.

Forlagsstilleren (Vajer): Der er nu fremkommet en Række Bemærkninger om Enkeltheder, af hvilke jeg vil lade en Del ligge, men jeg vil bede om, at min Taushed ikke maa betragtes, som om jeg godkjendte de faldne Uttringer. Jeg er naturligvis selv Skyld i, at der er fremkommet Bemærkninger om Enkeltheder, fordi jeg selv gif ind paa en Mængde Enkeltheder, men det ansaa jeg for nødvendigt, fordi et privat Lovforslag jo ikke ledsages af Motiver, og altsaa maa Forlagsstilleren, naar han første Gang har Ordet, i Grunden give disse Motiver. En stor Del af de faldne Bemærkninger ere imidlertid af den Natur, at jeg tror, de egne sig bedre til en nærmere Drøftelse i et Udvalg, og det saa meget mere, som en stor Del af dem skriver sig fra en Misforstaaelse. Jeg kommer derved ikke med nogen Insinuation mod de ærede Talere, thi det er meget forstaaeligt, naar et saadant Forslag indeholder saa meget Nyt, at det da kan være

Gjenstand for Misforstaaelse. Jeg vil for Exempel nævne det, at naar Systemet med Forholdstalsvalg bliver betegnet som en Kombination af Listevalg og Forholdstalsvalg, da er det et Udtryk, som aldeles ikke kan staa fast; det er ikke holdbart. Tilsvarende har man nævnt, at Vælgeren kunde skrive eet Navn eller tusinde Navne; det er jo den Slags Ting, som man godt kan undlade at tage Hensyn til, det er Noget, der aldrig vil finde Sted i Virkeligheden. Naar man siger, at Listevalset slet ikke har Noget at betyde, da har det netop overmaade Meget at betyde, thi hvis man undlader Listevalset, har man den rene Mindretalsvalgmaade, i Følge hvilken kun de Kandidater, som have det største Stemmetal, blive valgte, men tager man Listevalset med, følger deraf, at et Parti meget godt kan faae en Kandidat valgt, som har et ringere Stemmetal end En, der tilhører et andet Parti. Altsaa ville Partiforholdene komme til at gjøre sig gjældende, saaledes som de bør, paa Grund af, at Listevalset er bibeholdt. Jeg tror ikke, at den nuværende Maade at lave Listes paa, igjennem Bladene, saaledes at nogle faa Vælgere, træde sammen og henvende sig til de toneangivende Blade, er heldig. Det udtalte jeg mig udførligt om, da jeg omtalte Lovforslagets § 5 Punkt 4, nemlig at man fra Belgien er bleven stærkt advaret imod at gaa bort fra den officielle Kandidatur. Det er Noget, der lægges megen Vægt paa, at>Listerne opstilles en vis Tid i for Veien, blive prøvede og faae et officielt Præg, og hvad der saa kommer senere, hvis enkelte Vælgere henvende sig til indflydelsesrige Blade i sidste Dieblift, det faar ikke noget at betyde. Jeg tror i alt Fald, at den officielle Fremstilling af>Listerne har meget at betyde, men det er som sagt et Punkt, jeg ikke skal gaa nærmere ind paa. Derimod skal jeg begynde med at takke det ærede Medlem for Odense Amts 1ste Valgkreds (Strøm) for den i alt Fald i Formen meget velvillige Kritik, han underkastede Lovforslaget. Jeg tror ogsaa, han anerkjendte, at jeg ikke havde til Hensigt at ihjelslaa Regeringens Forslag, og det ligger allerede deri, at jeg i alt Væsentligt har optaget dets Bestemmelser, derved har jeg anerkjendt, at det er Noget, der bør gjøres. Men paa den anden Side tror jeg, at det er en Overdrivelse, naar det er betegnet som nødvendigt eller, som det i det andet Thing er sagt, en Nødhjælp, thi det er i Virkeligheden et Forslag, som interesserer os her i Kjøbenhavn meget lidet, og jeg skal sige hvorfor. Det er sandt, at ved sidste Borgerrepræsentantsvalg faae man store Ulemper af, at saa mange Vælgere maatte møde.

Jeg selv var til Stede i 5te Kreds, og jeg maatte staa to Timer paa Trappen under meget ubehagelige Forhold, naagtet jeg fort i Forveien havde været syg, saa jeg mærkede det i høi Grad. Men noget Saadant vil ikke let komme igjen, førend Oppositionen ser, at den virkelig er i Stand til at indsætte alle sine Kandidater, og naar det Dieblift kommer, tror jeg, at de, som i Diebliftet ere i Flertallet, ville beklage, at de ikke i Tide ere gaaede ind paa Forholdstalsvalgmaaden. Derfor tror jeg, at vi skulle sige: Noget for Noget. Sætter Regeringen saa megen Pris paa en Omfordeling af Kredsene, da sige vi: Saa ville vi ogsaa have Noget med af det, vi sætte Pris paa. Det er meget sandsynligt, at det høie Thing ikke vil sætte Pris paa alle de Ting, jeg har foreslaaet, men saa kan man ogsaa lade sig nøie med Mindre. Derimod tror jeg ikke, at Folkethinget vil lade sig nøie med saa Lidt, som der er foreslaaet af Regeringen. Der er blevet indvendt, at det System, som her er foreslaaet, ikke skulde indføres alene i en enkelt Kommune, men jeg har ogsaa sagt, at jeg ikke har det Allermindste imod at indføre det, saavidt muligt, samtidig i andre Kommuner. Naar imidlertid de forskjellige Kommunallove ere af forskjelligt Aarstal, ser jeg heller ikke, hvad det kunde staa at begynde i Kjøbenhavn, hvis Kommunallov er af ældst Dato, og jeg tror ikke, det er besøiet at indvende, at det vilde være uheldigt at begynde i Landets største Kommune. Jeg tror netop, at det i Kjøbenhavn vilde være lettest at indføre dette System, blandt Andet af den Grund, at vi her kun have een Vælgerklasse. Hvad enten man vil afstasse al Census eller ikke, hvad enten man vil afstasse den fuldstændig eller sige: Alle Skatteydere skulle være med, saa tror jeg, det er en stor Fordel, der i høi Grad taler for Indførelsen af det her foreslaaede System, at der her kun er een Vælgerklasse. Der er blevet sagt af det ærede Medlem for Odense Amts 1ste Valgkreds, at Systemet er indviklet, og fra Ministerbordet er det sagt, at det var uheldigt, at det skulde være nødvendigt at give Vælgerne en Veiledning med. Jeg anser det aldeles ikke for at være nødvendigt, jeg tror, at Vælgerne overmaade godt kunne instrueres gjennem Bladene og forstaa det Hele fuldt saa godt, men paa den anden Side kan jeg heller ikke se, at det kunde staa at faae en saadan Veiledning i alt Fald i Begyndelsen. Vil man senere have den bort, kan man gjerne tage den bort, jeg anser den slet ikke for nødvendig. Det er en Misforstaaelse af det ærede Medlem for Odense Amts 1ste Valgkreds, naar han mente, at § 13, hvor

der tales om en graffist Maade at udføre Valget paa, skulde høre væsentlig med til Lovforslaget. Det gjor den slet ikke. Jeg har taget den med, fordi jeg syntes, det var interessant at se, i hvilken Grad Geometrien og Arithmetiken stemme sammen, men der staar udtrykkelig i § 13, at Kommunalbestyrelsen kan bestemme, at det skal finde Sted. Det er altsaa en Paragraf, der, hvis Lovforslaget bliver til Lov, kan blive staaende i mange Aar, uden at man behøver at bryde sig derom, og det hører altsaa ikke sammen med Loven. Jeg tror, at i Almindelighed vil Vælgeren nok kunne skjønne, hvad der er det Væsentlige for ham, og hvilken Betydning hans Stemme har, saa at han tilstrækkelig kan kontrollere Valgets Udfald. Da det er foreslaact, at Optællingen af Stemmerne skal være offentlig, hvilket ikke er Tilfældet i Dieblisset — saa vidt jeg veed, have Vælgerne ingen Adgang til det Sted, hvor Udvalget optæller Stemmerne — da dette her er foreslaact, vil Vælgeren meget hurtig faae fat i Tallet, og enhver Vælger kan da selv meget let kontrollere Udfaldet. Det har undret mig meget, at begge de ærede Talere have taget fat paa § 11, som angaar det Tilfælde, at der ikke vælges saa mange, som der skal, thi denne Paragraf gif aldeles uanfægtet igjennem Thinget i Aarene 1879 og 1881, og den forandrer Intet i, hvad der er Lov for Dieblisset. Der staar nemlig i den gjældende Lov, at fritages nogen af de valgte Repræsentanter for at modtage Valg, foretages intet nyt Valg, med mindre Repræsentanternes Tal gaar under 33, samt at Pladsen, der blive ledige i Aarets Løb, besættes ikke, med mindre Repræsentanternes Tal gaar under 30. Naar der nu i det første Tilfælde sidst er blevet valgt 6 Repræsentanter, skal der altsaa vælges mindst 4 nye, og i det sidste Tilfælde skal der vælges mindst 7 nye, men iøvrigt tror jeg ikke, at man har lagt tilstrækkelig Mærke til, hvad jeg har udtalt og skal bevise andet Steds, idet det vil blive for vidtløftigt her, at der Intet er i Veien for at foretage Udfyldningsvalg paa et eneste Medlem ved Forholdstalsvalg, saaledes at Proportionaliteten bevares. Hvis man altsaa foretrækker, at det bestemmes, at der, hver Gang en Plads bliver ledig, skal foretages Udfyldningsvalg ved Forholdstalsvalgmaaden, er jeg rede til at stille Forslag i den Retning i Stedet for, hvad der nu staar i § 11.

Det er sagt til Forsvar for Skattecensus, at det gjælder særlig for de kommunale Bestyrelser at tage Beslutning om Anvendelsen af Skatterne, derfor skulde Skattecensus være mere nødvendig ved kommunale Valg

end ved politiske. Jeg vil da for det Første gjøre opmærksom paa, at de kommunale Bestyrelser have en Mængde andre Sager at ordne end selve Finantsagerne; jeg nævnte for Skolefager, Fattigsager — ja, det er ganske vist finantsielt Omraade — Sundhedspleien, og der er en Mængde andre Ting, som ikke have et umiddelbart Hensyn til Skattevæsenet. Hvorfor vil man udelukke derfra de Mange, som blive udelukkede derfra ved at sætte en Skattecensus, da man ikke alene vælger her til Folkethinget, men ogsaa mange andre Steder vælger politiske Repræsentationer uden Skattecensus, hvor der er Tale om at anvende meget større Summer, hvor der er Tale om at anvende Millioner, medens der ved Kjøbenhavns Borgerrepræsentation kun er Tale om Hundrede Tusinder? Hvorfor skal det være saa nødvendigt at forlange Skattecensus fortrinsvis til kommunale Valg fremfor til politiske? Jeg vil kun tilføie, at saa vidt jeg forstod de Udtalelser, der faldt fra Ministerbordet, var der ikke Utilbuelighed til at gaa med, naar man vilde indskrænke sig til den Fordring, at der ydes Skat, uden at der bestemmes, hvor høi Stat det skulde være. Det er en Udtalelse, som jeg, hvis jeg ikke har misforstaaet den, skal tillade mig at notere, det har glædet mig at høre den.

Jeg gaar dernæst over til Kvindernes Valgret, og med Hensyn dertil har jeg ikke sagt, at jeg har affattet dette Punkt i Lovforslaget efter den islandste Lov, men jeg har sagt, at jeg har affattet det tildeels derefter. Saaledes faldt min Udtalelse ved Forelæggelsen af Forslaget, og jeg har ikke lagt Skjul paa, at jeg har taget gifte Kvinder med. Jeg kan ikke se hvorfor gifte Kvinder ikke skulde tages med. Jeg kan ikke se, hvorfor der lige som skulde lægges Straf paa at gifte sig; lige saa lidt som jeg ønsker, at der skal sættes Præmie for at gifte sig, lige saa lidt vil jeg, at det Modsatte skal være Tilfældet, at den Kvinde, som har en Rettighed, kommunal eller politisk, skal miste den, fordi hun gifter sig. Naar det ærede Medlem for Odense Amts 1ste Valgkreds (Strøm) kom med den Indvending, at man skulde forebygge den Tvist i Egteløbet, som kunde fremkomme herved, idet det let kunde ske, at Manden stemte paa En og Konen paa en Anden, siger jeg, at jeg tror, at Egteløbet kan være meget lykkeligt, fordi enhver af Egteløbet har sin Mening i den Henseende. Som oftest vil det vel være Tilfældet, at de have samme Mening, men hvorfor skal det saa netop være Manden, der udtrykker den? Hvorfor kan Konen ikke give sin Stemme?

Meget ofte er jo i Grunden Konen Mand i Huset for at bruge et Udtryk, som De kunne finde i det bekjendte Skuespil „En Skandale“, uden at jeg isærligt vil anbefale den Kvinde. Altsaa tror jeg, at man kan lade enhver af dem have sin Stemme. Konsekventen af at sige, at man ikke skal tage den gifte Kvinde med for ikke at bringe Tvist ind i Egte- skabet, vil overhovedet være at affstaa alt Valgvæsen, hele vor fri Forfatning og vende tilbage til Absolutismen. Det er en Ind- vending, der er kommen frem ved mange Leiligheder. Naar der f. Ex. har været Tale om, at Menighederne selv skulde vælge deres Præster, er det blevet sagt: Det vilde give et slet Forhold mellem Præsten og Menig- heden, nei, lad os blive ved det gamle, at Præsten beskiftes fra oven, og at Hjorden faar sin Hyrde næsten soveinde. Jeg har al- deles ingen Betænkelighed ved, at gifte Kvin- der komme med, men vil man ikke have dem med og kun give den ugifte Kvinde Valgret, da siger jeg: Lad os tage det, det er altid et betydeligt Fremskridt. Det er ikke mig, der har fremmat for Alvor, at, naar man giver Kvinden Valgbarhed, skulde dog Mæn- dene ved at benytte Forholdstalsvalgmaaden kunne sætte omtrent Halvdelen af Medlem- merne ind i Borgerrepræsentationen. Denne Bemærkning fra mig var nærmest spøgende. Jeg har strax sagt, at oprindelig havde jeg ikke i Sinde at give Kvinderne Valgbarhed, men da det stod i Loven, mente jeg, at jeg burde lade det blive staaende. Da jeg om- talte den Mulighed, at Kvinder kunde be- sætte omtrent Halvdelen af Pladserne, naar de baade fik Valgret og bleve valgbar, var det for at opstille Noget, som jeg antog, ikke nogenfinde kunde faae noget Tilsvarende i Virkeligheden. Naar vi have set, at Island siden 1882 har givet Kvinden kommunal Valgret, om end ikke en saa udstrakt, som her er foreslaaet, og at det ingen Ulempe har mærket deraf, tror jeg ikke, at det kunde være for tidligt her at gjøre et Forsøg i den Retning. Jeg kunde tale om andre Lande, f. Ex. Finland, hvor Kvinden paa aldeles lignende Maade med samme Ind- strænkning som paa Island har haft kom- munal Valgret endogsaa i en halv Menneske- alder, lige siden Tredserne. Heller ikke der har man mærket Ulemper deraf. Men for at gaa til den politiske Valgret, som jo er betydelig mere udstrakt, skal jeg gjøre op- mærksom paa, at Kvinden har i adskillige Nar haft politisk Valgret i Whoming i Amerika, en Stat paa 20,000 Indbyggere, og jeg kunde nævne et større Omraade, nemlig den Man i England, som har en særilig Forfatning i den Henseende. Denne

Ø har 50,000 Indbyggere, og der har Kvin- den haft politisk Valgret i adskillige Nar. Naar man der har kunnet give Kvinden po- litisk Valgret uden at mærke Ulemper deraf, hvorfor skulde vi da ikke kunne vove her at give Kvinden i det Mindste kommunal Valgret? Jeg har ikke det Mindste imod, hvis man vil give Kvinden ikke alene Valgret, men ogsaa Valgbarhed, som der synes ikke at være fuldstændig Utilbøjelighed til efter de Ord, vi have hørt fra Minister- bordet, da at sætte en Bestemmelse ind i Lovforslaget om, at Mand og Hustru ikke skulde kunne have Sæde samtidig i Borger- repræsentationen. Det er af den Slags Ting, som vi overmaade let kunne blive enige om, naar vi overhovedet kunne blive enige om at gjøre noget Mere, end der er fore- slaet i det Lovforslag, der for Diebliftet er under Behandling i Landsthinget.

Judenrigsministeren (Singer & Lev):

Jeg skal kun gjøre en enkelt Bemærkning til den ærede Forslagsstiller. Han var igjen inde paa Spørgsmaalet om den politiske Valgret og gjorde gjældende, at han kunde ikke skjønne, at der kan være nogen Grund til at forholde Folk den mindre vigtige kom- munal Valgret, hvem man giver den po- litiske Valgret. Den ærede Forslagsstiller synes alene at ville se økonomisk paa For- holdet, det gjør jeg for det Første ikke. Jeg fastholder, hvad jeg sagde før, at Kommunen er væsentlig en økonomisk Ordning, som be- styres paa en vis Maade af Borgerne; Statsideen gaar jo dog langt højere, og i Staten maa der vel derfor lægges et andet Grundlag for Valgretten. Men selv naar det ærede Medlem vil se økonomisk paa Sa- gen, kan det dog ikke være ham ubekjendt, at man i Staten har Noget, der hedder indirekte Skatter, som rammer alle Borgere, medens vi i Kommunen have en bestemt Grændse for, hvem der svarer Stat, og hvem der ikke svarer Stat. Nu siger det ærede Medlem, at Kommunen har ogsaa ideale Fordringer at fyldestgjøre, f. Ex. med Hensyn til Skole- væsenet. Det er fuldkommen rigtigt, men jeg skal gjøre opmærksom paa, at ved den kom- munal Bestyrelse af Skolevæsenet er det navnlig det økonomiske Moment, der er ac- centueret, thi Staten regulerer ved Love i store Træk, hvorledes Skolevæsenet skal være ordnet, ja endog, hvor mange Lærere der skal ansættes. Kommunen har den Opgave at bevilge de fornødne Midler, og dem skal den bevilge, forøvrigt med et ikke ubetydeligt Statsstilbud. Altsaa, selv om man erkjender, at Kommunen har ideale Formaal at op- fylde, er dog Karakteren af det kommunale

Fællestrib væsentlig økonomisk, og det er derfor naturligt, at de, der bidrage til Udgifterne, ogsaa have Indflydelse paa Styrelsen, og at det kun er dem, der have det.

Forlagsstilleren (Bajer): Jeg har ikke Meget at bemærke efter den sidste Udtalelse. Hvis jeg skulde udtale mig nærmere, vilde jeg kun komme til at gjentage mig selv. Jeg skal derfor nærmest henvise til mine tidligere Udtalelser; men jeg vil dog gjøre opmærksom paa, at det ikke alene gjælder om at se jaaledes paa Sagen, om Kommunen mere har med det Endet, men at man ogsaa maa se Spørgsmaalet rent praktisk og spørge: Kan ikke Borgerrepræsentationen have Gavn af i sin Midte at optage enkelte Kvinder? Det er det praktiske Punkt at stille Sagen paa. Derved kommer man ganske vist ind paa Valgbarheden, som heller ikke synes at have fundet stor Modstand. Jeg erkjender, at det er kun undtagelsesvis, at der findes saadanne Kvinder, men findes der blot een eller to eller nogle faa, om hvilke man maa sige, at det er ønskeligt at have deres Arbeidskraft og Dygtighed i sin Midte, da var det Anledning nok til at lukke Porten op for, at Kvinden kan faae Afgang til det kommunale Raad.

Da Ingen yderligere begjærede Ordet, var Forhandlingen sluttet.

Lovforslagets Overgang til anden Behandling vedtoges uden Afstemning.

Forlagsstilleren (Bajer): Jeg tillader mig at foreslaa Sagen henvist til et Udvalg paa 11 Medlemmer.

Uden Forhandling og Afstemning vedtoges dette Forslag af Bajer.

Formanden (Berg): Dagsordenen er hermed udtomt.

Fra Udvalget angaaende Forslag til Lov om Laan til Kjøbenhavns Kommune til Regulering af Bebyggelsesforholdene m. m. og Opførelse af Arbejderboliger har jeg modtaget Meddelelse om, at Udvalget har afgivet Betænkning, som vil blive omdelt i Morgen Formiddag.

Ændringsforslag til Sagens anden Behandling bedes indgivne i Bureauet til førstkommende Torsdag Middag Kl. 1.

Næste Møde vil blive afholdt i Morgen, Onsdag den 10de November, Kl. 1, og Dagsordenen vil da være:

1) Valg af 11 Medlemmer til et Udvalg angaaende:

Forslag til Lov om Forandringer i §§ 1, 11, 12, 14—17, 22 og 29 i Lov af 23de December 1865 om Valg af Borgerrepræsentanter i Staden Kjøbenhavn samt Tillæg til samme Lov.

2) Første Behandling af:

Forslag til Lov om nogle Forandringer i Retspleien.

Mødet hævet Kl. 3. 30'.

Femt og tyvende Møde.

Onsdagen den 10de November 1886 Kl. 1.

Sekretæren, Bonloff, oplæste Protokollen for forrige Møde; denne blev derefter understrevet.

Formanden (Berg): Udvalget angaaende Forslag til Lov om Foranstaltninger til at modarbejde Arbeidsløsheden samt til at formindste den derved foranledigede Nød har afgivet sin Betænkning. Ændringsforslag til Sagens anden Behandling indgives i Bureauet indtil Fredag Middag Kl. 1.

Eksemplarer af denne og den i Gaar anmeldte Betænkning om Laan til Kjøbenhavns Kommune m. m. ere omdelte i Formiddags Kl. 11.

Ved Folkethingsmanden for Veile Amts 3die Valgtreds (Th. Nielsen) er modtaget et Andragende fra Cand. mag. L. Lund af Kjøbenhavn om en Understøttelse i literært Diemed.